

לִיטַעַר אֲדִישׁ שְׂדֵי מִתְהָשֶׁפֶר שְׂפָר שְׂוָל אֹוּן רַיאַס
דַּנְטַ דַּעֲנַנִּים פָּוּנְבַּיְתְּ יַעֲקֹב שְׂוָל אֹוּן אַרְגָּאַזְיַא צַעַדְעַת אַנְגָּזְתְּ שְׂאָל אַזְפָּל
דַּעֲאַקְפָּדַט זְוֹרָק אָגְטְּרַיְּדְּנָאַזְ}

תְּרַפְּגָ

תְּרַאְחָ

יְוָלִיל אֶלְמַמְבָּאֵד

לכבוד 15 יאָר בעית-וועקב-זשונאל

אָפָּאָר וּזְעַרְטָעֵד...

מֵיְד זענין זיך מצמצם צו זאנן אפֿאַר
ווערטער בײַס איבערגעבען די לִיְּ-
ענער דאס יובָּה-העטט אַין זיעירעַ הענטט.
מיר שטעלן נאר פֿעַסְט, דעם טריינעריקן
פאָקָץ, אוֹ פֿאַר די 15 יָאָר ווֹאָס מִיר
געבען אַרוֹיס דעם זְשׂוֹרְנוֹגָל, זענין דְּפֶר-
שְׁנִינִי קְרֻוב 30 פֿערְאַדְּישׁ אַגְּדוֹרִיסְטִיכְּשׁוּ
זְשׂוֹרְנוֹגָל אַזְוִי אַין יִידִישׁ, לְשָׁהִיק אַין
פּוֹלִישׁ אָוֹן פֿוֹן אַלְעָ אַיְזָ גִּבְּלִיבָּן דאס
בֵּית-יַעֲקֹב-זְשׂוֹרְנוֹגָל אַלְסָ פֿערְאַדְּישׁ
שְׁרִיפְטָ מִיט דעם פֿאַרְגְּנִיצָט, אַיְינְצִיךְ-
אַלְיִין אַוְיִף דְּעַר פֿאַזְיִיעַ.
דאָס יַעֲצְטִיקָע יַוְבָּל-הַעֲטָט, ווֹאָס סִי אַין
כַּוְתְּ בַּסְיָה אַין אַיכּוֹת, אַיְזָ עַס גַּעֲטָעָר
אוֹן עַשְׁרְוַתְּדִיקְעָר ווַיְיַוְלְכָעַ סְ-אַיְזָ
אוֹיסְנָאָפָע ווֹאָס מִיר הַאָבָן ווֹעֵן עַס אַיְזָ
אַרוֹיסְגִּינְגָעָן זָאָל מִין זִיךְ נִישְׁתְּטוּחָה
זַיְינָן אַין דְּרִינְגִּין דְּעַרְפָּוֹן, אוֹ דְּעַרְמָא-
טְּעַרְעַלְעָר מִצְבָּה אַיְזָ אַזְוִי גּוֹטַ.
אַיְן אַמְתָּן אַיְזָ עַס פֿיְלָ עַרְגָּעָר ווַיְיַמְעָד
שְׁטַעַלְטָ זִיךְ פֿאַר, הַגָּם סְ-אַיְזָ אַונְדָּז
נִישְׁתְּנִיחָה עַפְנְטַלְעָךְ צַו זָאָגָן, דָאָךְ ווֹאָ-
רִינְגִּין מִיר פֿאַר דְּעַר עַרְגְּצְטִיקִיט טָרָן
קְיֻום פֿוֹן זְשׂוֹרְנוֹגָל.
אוֹיבָּה חַלְילָה דאס יַוְבָּל-הַעֲטָט. אַיְן ווּעַלְכָן
mir הַאָבָן אַרְיִינְגְּלִיְיָגָט מִמוֹן אַוְן דְּבָים
וועַס נִישְׁתְּפָן פֿוֹן אַונְדְּזָעָרָעָ פֿרִיְינָט ווַיְיַ-
גְּהַעֲרִיק זִיךְ צָוְנִיְין, לְפָחוֹת ווַיְיַסְפָּאָר-
דִּינְטָ זִיךְ אַזָּא אוֹיסְנָאָפָע, דְּעַרְגְּנְטַעְרֶת
זִיךְ עַנְדְּלָעָךְ דִּי סְפָנָה פֿאַרְן ווַיְיַטְעָרָן
דְּעַרְשִׁינְיִין פֿוֹן בֵּית-יַעֲקֹב-זְשׂוֹרְנוֹגָל.
וְאַלְןָ דִּי, ווֹאָס אַוְיִף זִיךְ אַיְזָ דְּעַרְחָוב
צִיְּ טָוָן פֿאַר דְּעַר זָאָךְ אַוְיִיךְ בָּאַדְעַנְקִין,
אוֹ דְּעַר אַונְטְּעַרְגָּאנְגָּ פֿוֹן זְשׂוֹרְנוֹגָל. ווּעַט
חַלְילָה מִטְּרִיאִיסְן אַסְךְ, אַסְךְ צְוּוִיְינִין פֿוֹן
דְּעַר בָּאַוְעַגְנִינְגָּ אַוְן עַס אַנְרִירָן פֿיְלָ פֿוֹן
דִּי ווֹאָס זָאָגָן זִיךְ שְׁלוֹם עַלְיִי בְּפַשְׁיִי...
דְּעַר עַנְטְּפָעָר לִיגְט אַיְינְגָּ אַיְיָעָרָה הענטָן

סוכן	
(27) ד"ר יעקב שלאסטר	1) אליעזר גרשון פרידנائزן דאש ניינט דור.
ראש שחיטה-פראלען און די מארטנונג וויסנשאפט	(2) יעקב רוזנהיימן א ווארט צום זובל
(28) דוד פלינקער	(3) א.ב. מקטראמן א נוישטטלעבען דאטב
אייביך זונג זיין	(4) הרב צבי הירשאהרן אנ-אטמאן פאלקס-شمחה
(29) יעקב לאנדא	(5) יהודא לייב ארלעגן די פּוֹינִיקִיט פֿוֹן חַסְדָּר
שיין אַנְהִיבָּן מֵיט אַ נִּיסְטִיקְנָדָר אֲפָנִיסְיוֹסָט	(6) הרב טובי הורוויז וואו אַיְזָן אָונְדוּנָדָר תְּשׁוֹבָה-הַדָּרוֹתִי
(30) ישראל עמיאט	(7) ד"ר יוסף קארלעגן נתן בירנבוים תמייר אנ-אנדרער
ירושלמי (פאנמאט)	(8) ד"ר מנחם לאנדוי א שטראל פֿוֹן אַ דָּעֶרְהִיבְּגִינְד וּוּפְלַט
(31) יהודוה לייב גערשט	(9) פ.וו. לְעֻוּעָן וברונטה אַיְזָן גִּידָּאָנְקִין
מאראלייטער אומקום	(10) גוטוירט בירנבוים נעצנן לעבנס-טַבְּנָן
(32) גולדיריה בופבליך	(11) אלפסנדר זושא פרידמאן רעליגינזע ליטעראטור, דיבטונג און דיבטפר
בראנן, אַרְטָם וּוְנְלָכְנָן דִּי וּוּנְלָט דָּרִיטִיט זַיְךְ	(12) ד"ר העשיל קלעפּפִישׂ וואָן קומִין פרוּעָן שְׂרִיפְּשָׁעָלְנָרָנס
(33) הרב מנחם עקשטיין	(13) אלימלך שטיירע די חינה פֿוֹן אַ מאַמְּנָן צוּ מוֹצָאִי שבת קוֹדֶשׁ
פְּסִיכָּאַלְאַיְשָׁן צְלִימָנָנְשָׁן אַיְינִים חַסִּידָות	(14) נתע בערלינער ביַיְדְּ טַיְבָּן פֿוֹן בָּבְּלָן
(34) אַגְּנָפְּ	(15) ד"ר מרדכי רוזנער ニְשְׁטָדְּיְרִיךְשָׁטְּרִיךְ אַיְן דְּנָרָר יְרִישָׁמָר נִישְׁכְּתָבָן
צום חנחתה רה ב'יח סיון אין לוּבְּלִין	(16) מאיר שענקלעוסקִין ירישע טבענער-דענץיאונג אין אמריקע
(35) ישראל עמיאט	(17) ד"ר שלמה בירנבוים דאש ספר פונים נביא מיכא
תְּלִמְדִירִיסְטִיפְּוֹן אַיְן יְשִׁיבָּתְּ-חַכְמִיְּ-לוּבְּלִין	(18) יצחק ראוויש אַיְינִים פְּרָאָנְדָר יְדָנְגָּעָטָא
(36) א. שנור	(19) א. י. לייפְּמָאָנוֹוִיטָשׁ נאַטִּיצְּן
ערב-שבת (פאנמאט)	(20) הרב שמואל דוד לאַסְקִי אוֹנְדָעָר בְּלוֹטְ-דָעְנְפִּיצִית
(37) דוד זאַרִיכִין אין שפְּטָאָל	(21) יצחק לעוֹין אַ פּוֹוְילִישָׁר מֶלֶךְ פְּאַרְזָאָרָטָן מֵיט בְּשָׁרוֹת
(38) אַסְטָר הַיְּיטָנָעָר בֵּין צום קעלאָר	(22) הרב יְשָׁעִיָּהָרִיךְעָר נְחַבְּשָׁה דְּרָכֵינוּ
(39) ל. שִׁיףְּ הַאָּזְזָן, קוּוָּאָל אַוְן וּוּנְלָט	(23) רבִי שְׁמַשּׁוֹן רְפָאֵל הִירְשָׁ
(40) אלימלך שטיינער דעַר בּוֹנִין אַיְן דָּאָרָפְּ אַיסָּאָר	די יְרִישָׁמָר שְׂפִּיּוֹזְ-קָאָרְטָעָז
(41) שרה שענירער אוֹיֵב אִיד וּוְנָט אַיְן מִיד נִידְגָּנְקִיּוֹן!	(24) א. שנור פֿוֹן אָוְנְדָעָר סְפִּירִים-שָׁאָנָק
(42) אַיְן אָוְנְדָעָר שּׁוֹלְ-זּוּנְלָט	(25) פִּיגְעָן זְעַלְצִחָאָר אוֹנְדָעָר עַטְפָּנָר
בְּנוֹתִיבְּלָעְטָעָר:	(26) הרב בנימין זאב יַקְאָבָזָן
(43) רחל בת טובים: דאס צוּוִיטָס מַאל, „חוֹתְּ שְׁמוֹןָה“	
(44) אַסְטָר גָּאָלְדְּשָׁטָאָפְּ: דּוֹאָלִים אַיְן אָוְנְדָעָר בְּאוֹוָסָן	
(45) אַקָּאְלִישָׁעָר פִּירְעָן: מִיד מוֹזָן שָׁאָפְּ גַּמְּ-חַ-אָ	
(46) פָּעַסְעָ גּוֹטְמָאָרגָן: אַנְ-אָבָן טָבְּ פָּאָר דָּעָר יִירְ. וְ.	
(47) אַסְטָר פּוַיָּאָרָא: אַרְוָת, וּוָאָס מוֹזָן דָּרְהָעָרט וּוּמָ	
(48) אַנְדְּרוּזְ-דוֹאָק פֿוֹן בְּנוֹתִיבְּ-אָנְדְּרוֹתִ-יְהָרָאָה	
(49) רַעֲצִיאָוָנָס-אָרְבִּיט אַיְן „אַהֲלָ שָׁרָה“	
(50) אַסְ-רַהְבָּל פֿוֹן 15 יָאָר בִּיתִ-יְהָקְבָּ-זּוּרְנָאָל	
בְּלָדָעָה:	
(1) דִּירָ נְתִיְבָּהָרְנְבָוִים אַיְינִים יָאָר תְּרִצְיָה, 2) נְתִן בִּירְנְבוּ	
אַיְינִים יָאָר תְּרִפְיָה, 3) דָעָר זְיַגְּבָר אַוְיָפְּן פְּרָאָנְגָּר דָעָר	
הָוּוּ מִיטְ יְדָ-שָׁעָ אַזְּתִוּת, 4) די אַלְטָזְ מַהְרְיָ-לְ-שָׁוָל	
פְּרָאָן, 5) לְוּבְּלִינְגְּבָר דָעָר זְיַילָל, 6) די צְוָנְדִּיטְוָן סְזִוְיָ	
פֿוֹן שְׁלָטוֹ-דָרוֹחָני, אַדְמִינִיסְטָר אַטְיוּנְדְּרָאָט אַוְן הַנְּהָלָה	
לְוּבְּלִינְ, 7) די תְּלִמְדִידִים אַיְן יְחִילְ בְּעַתְן לְנְרִינְ, 8) שְׁנִינְרָעָדָר,	
שְׁנִינְרָעָדָר, 9) דָאָס מַרְשָׁטָן אַרְטִיקָל פֿוֹן שָׁרָה שְׁנִינְרָעָדָר, אַיְן בְּ-יְהָ-זּוּרְנָאָל, 10) דָאָס בְּנָן פֿוֹן סְנִינְגָּר, 11) אַלְעָקְצִינְג, 12) אוֹרִיסְפְּלָגְ אַוְרָפְּ דָעָר וּוּיסְלָן 13) פְּאַרְטָבָן	
דוֹנְגְ-קוּרָסָן אַיְן יָאָר צְיָ, 14) בְּעַת דָעָר אָרְבִּיט אַיְן „אַהֲלָ	
שָׁרָה“, 15) בְּנָתִ לְעַקְצִינְסָט, 16) אַגְּרוּעָן בְּיִם נְטָן, 17)	

ראם פארטוריון צומ נייען דוד פארשטיינט נאך פיזן דעם פאקט, דאס אין אמריקע, ארכישראל אויז איז אנדערען מדינות, וואו סקומט נאר אהון אויזערס אַלערען, בנזא-פיטרעדן אונ אטילו סחט האהרה, אויז נישט נאר וואס זיך אליען בלוייבן וויתער פעטש בי אונדער צווען, נאר נצען אויס די סלענסטע מענגלעכרייט צו זיין טעטיק פאר אונדער בָּלְזָאָד.

יעקב רוזנהיימר / אָרוֹאַרט צוּם יוּבָל

דאָס דערשיינין פון נומער 150 פון נאָך קיינמֶל אַין דער גישיכטע פון אוּ גאָך לְאַנְגָּע צִיטָן, ווועט דאס יידיש אַינטענסיוו אונדווער דערציאונג-אָרכֵיס
בֵּית-יעקב-זְשֹׁרְנָאָל, ווֹאָס פָּלְקַט יִדְיָשָׁן פָּלְקַט אַיז נִישְׁתָּאָקָאנְט, אוּ פָּלְקַט זַיֵּךְ מַזְוָן רַאֲנְגְּלִין פָּאָר זַיִן קִים פָּאָרְדִּינְט דֻּעְרִיבְּעֶר די גְּרוּיסָע אַנְגָּר-
זְוֹגְלִיךְ אָוִיס מִיטָּן 15 יִעְרִיקָּן פָּוּן דַּפֵּם דַּעַר קִים פָּוּן אַז בְּלָאָט זָאָל זַיִן גְּיוּעָן
זְעַלְבָּן, גִּיט אָונְדוּזִי מִיטָּן 15 יִעְרִיקָּן אַז נַזְלָעָךְ וְוי בֵּית-יעקב-זְשֹׁרְנָאָל
גַּעֲפָן אַ בְּלִיךְ אַוִּיף צְרוּרִיךְ פָּאָר דַּעַר דַּעַר חַלּוּם אַז סַ-זָּאָל גַּעֲמִין אַסְוָף צָוָם
אַ שְׁטָאָרָק יְוָגָּג דָּוָר, ווֹאָס זַאָל זַיִךְ פָּאָר סְוּנִים גַּאנְצָן הָאָרֶץ, וְוִיטְעָרָע צְעַנְטָלִיךְ
דָּאוּקְעָר צִיטָן. דַּי חַגִּיגָה פּוֹנִים בֵּית-
יעַקְבָּן-זְשֹׁרְנָאָל ווועט אָוְמִיטָּם בָּאָטְרָאָכְט גִּלוֹת אַוִּיף אַגְּטִירְלָעְכָּעָן ווּעְגָּו ווֹאָס
פָּאָרְבִּינְדָּן מִיטָּהָשָׁם אַזְוָן זַיִן תּוֹרָה. טָעָר זַאָלָן פָּאָרְבִּיטָּעָרָט ווּעְרָן צְוֹוִישָׁע
וּעְרָן סָאָר אַ יּוֹם-טוֹב, נִישְׁתָּאָלְזִין דַּי
הָאָט מִיטָּצְוָוִי צְעַנְטָלִיךְ יָאָר אַגְּנִיפּוֹסֶט
קָעָר ווּעְרָן צְוֹגְנִירִיטָן צָו דַעַר דָּאוּקְעָר יִסְוּדָות דָּאָס בֵּית-יעַקְבָּן-זְשֹׁרְנָאָל ווועט
עַגְלָן פָּאָרְבּוֹנְדָּן מִיטָּהָשָׁם בֵּית-יעַקְבָּן, נִאר מִיטָּוּוִיטִיקָּן אַין הָאָרֶצָן בָּאָדוּיעָרָט
אַלְעָעָד קְוִיּוֹן ווֹאָס זְוֹרְנָאָל ווועט חַאְבָּן זַיִיךְ
קְרִיּוֹן דָּאָס זְוֹרְנָאָל ווועט חַאְבָּן זַיִיךְ
מַוטָּר ?
לְעַגְלָן אַ גוּטָעָר עַתִּיד סָאָר אָונְדוּזִי. נִישְׁתָּאָלְזִין וְוי אַיז גַּי-
הָוְנְדָעָרְטָעָר אַזְוָן טְוִיזְנְטָעָר יָאָרָן אַיז דַעַר פָּעוֹלָה, אַלְצָן זִיכְעָרָר
שְׁלִישִׁילְפָּנִים דְּצְרָהָאָלְטָן דַעַם גִּיסְטִיקָן
סָפָּלָק, וּוּלְעָן זַיִךְ מִיטָּן אָונְדוּזִי. פָּוּן דַעַר
מִיטָּן, ווֹאָס אַפְּילָו דַי האָפְּינְגָּן פָּוּן דַעַר
דָּעַרְפְּלִינְגָּן פָּוּן אָונְדוּזָעָרָעָט זַיִיךְ גְּיוּעָן אַין דַי
הַבְּתוּחוֹת: אָפְּהַדְוֹת אַיִּינְן גַּאֲלִין אַלְאָ
צְוֹגְלִיךְ מִיטָּן דַי גִּיטְלִין פָּוּן שְׁמָחָה אַזְוָן
דָּעַרְפְּלִינְגָּן פָּוּן דַעַר בָּאַלְפּוֹרְ-דָּעַקְלָאָ-
רָאָצְיָע אַיז כְּמַעַט וְוי אַנְטְּוִוִּישָׁת.
דָּאָנְקָן לְגַבְיָי דַי גְּרִינְדָּעָר, אָרוּסְגָּעָבָעָר
אָוָן פָּיטְאָרְבִּיטָּעָר פָּוּן דַי דָּעַרְצִיאָוָגָּג סְוּנִים יוֹנְגָּנִין
וּוְעָרָעָס וּוְיִלְלָאָזְלִין נִישְׁתָּאָפְּנָאָרָן,
מוֹזָן זַיִךְ אַלְיָין זָאָנָן דַעַם בִּיטְעָרָן אַמְתָּה.
בְּלָעָטָעָר שְׁטִינְגָּטָהָיָן דַי הָכְרָה, דָּאָס

א. ב. עקרמאָז אֶרְנַעַם פֿאַרְנַעַם גִּישִׁיכְטַלְעַן פֿוֹן רַאֲטַע

איניטיאטיבת ר' מאיר לויין, מנהל אוניברסיטת בר-אילן, נספחה במאמרם של ר' מאיר ור' יוסי כהן, מנהלי מכון קידום מחקר יהדות ותרבות, על מנת לחשוף את הטענה שמדובר במקרה של גנבה. במאמרם הם טוענים כי הטענה שמדובר במקרה של גנבה היא מושג שיטתי בלבד, וכי לא ניתן למסור ערך כלשהו לטענה זו. הם טוענים כי הטענה שמדובר במקרה של גנבה היא מושג שיטתי בלבד, וכי לא ניתן למסור ערך כלשהו לטענה זו. הם טוענים כי הטענה שמדובר במקרה של גנבה היא מושג שיטתי בלבד, וכי לא ניתן למסור ערך כלשהו לטענה זו.

ב. נאך דער וועלט מלכמַה, ווינן סִהְאָט זֶיךְ אֲנֵנְרַי
דז'ויבּן דער צוֹדְרִיקְקָעֵר צוּ אֲנָרְמָאֵל לְעַבְּן אָוּן נאך
די נאצְיוֹאָנָלְגַע אָוּן נִיזְנְלָשָׁאָפְטְלַעַכְעַ שְׂנוּיִים אַרְן
אָסְךְ מְדוּנּוֹת, האט דאס יְוִידְשָׁע לְעַבְּן אִין מִזְוָת,
אוּן סְפִּיצְצְעֵל אִין פּוֹלִין אֲנְגְּבִּינוּמִין אֲנוּיַּע צוֹרָה:
צְווּיַּי מְחֻנּוֹת אַרְינְגַע קִירְגַּן דַּי אַנְדְּרָעַ הַאֲבָן זֶיךְ
רישְׁבָּה, חַסְרוּשָׁ אַוְיסְלַעַבְּן זֶיךְ.

ראס בנות-מיורל איז אין גרויסן רוב זיך אליען טיפ באודואסט אינעם מהווע פון יידישן מענטש. זיך לענטט, באירועערט זיך פסדר מיט יידישע יידיעות, פארטיטט זיך אין יידישע ספרים, באקומות אַטורהדייק השפה אין יעדן שטח פון וועלט אונ לֵעֶבֶן, אונ דערצ'ו איז זיך פראקטיש יידיש, דערצייט זיך מדריך צו זיין אויפֿ יידישקיות און זיין אָפְנִיהַיטָן, אין אַיְדִישָׁן דִין אָז אַרְבִּיט אַבער זיך קונה שלמות צו זיין אין יידישע אַבער איז דעם שטח פון דער מירל-דרציאונג איז אַוּפֿ דעם שטח פון דער מירל-דרציאונג איז אַבער איז דרי ערשטע יַאֲרֹן נאָך דער וועלט מלַחְמָה נִיבְּלִיבָּן אַלְקָן ווי בְּיוּעָן. אַלְעָן נִירְאָנְטָן שטאנִינְגָּן וּוּנְגְּנִיטָּבָּאוּןְגָּנִין האָבָן זִוְּעָרָע גְּרֻעָסְטָע צָאָל קְרַבְּנוֹת גִּפְאָנְגִּין לְרֹוב פון דער סְרוּעִיןְיוֹגָנְט. דָּאָס יִדְיָוָשׁ מִירְאָל אָן שָׁוָם יִדְיָוָשׁ חִינּוֹק, יִדְיָוָשׁ ווּוִיסְן, אָן אָן שָׁוָם רְגַשׁ פָּאָר הָוָה אָן יִדְיָוָשׁקִיט האָט גִּפְיָנִין בְּלוֹנְדָר אַיר גְּלִיכָּן אָן אוַיסְלַעְבָּן זיך ווענן דָּעַמְאָקָאָטִישׁן יוֹשֵׁד אָן בִּרְעַכְנִיקְיָוִת, פָּאָר סָאָגְזָאָלִיסְטִישׁן נְדוֹאנְק. לְמַאְרָה האָט מִין בעבן דָּי מַעְגְּלִיעְכְּרוּת צו פָּאָנְגִּין יַוְּנָגָע מענטשן גְּרַעְמָעָן רְעַזְשִׁימָעָן האָבָן ווּוּרְדָעָר גְּרַעְמָעָן דָּי מַעְגְּלִיעְכְּרוּת צו פָּאָנְגִּין יַוְּנָגָע מענטשן פָּאָר אַיְדִישָׁע נִאְצִיאָנָאָלְעָר מְדוֹנָה, האָט פָּאָר כָּאָפְט וּוּנְגָעָן מְעַנְטָשָׁן אָן דָּר צִוְּנִיסְטִישׁע מְהֻנּוֹת.

ביה טויזנטער פון דעם דאזיך נייען דור, איז דייןיט
נישט מעיר אקטואל למשל די שאלה, פון וועלן
חוונה האבן מיט א בעחרורה, אדרבא, סאייז נאָר
אנ-אמבעיציע צו וועלן האבן אַמאָן, וואָס אַ
נְּרַעֲסָעָרְן בְּזִיחָרוֹה אָוָן דָּרְפָּאָר אַפְּלִיּוֹ בְּרַעֲנָגִין
מְאַטְּרַעְלָעַ קְרַבָּנוֹת. דַּעֲסְנְלִיכְן זַעַנְיָן פָּאָר
שׂוֹאוֹנְדָן בְּיָמֵי נַיְעָן דָּוָר אַסְכָּפָקָה, וואָס פָּונֶ
עַנְיָנִים פָּוָן יְוִרְשָׁקִיט, וועַנְן וּוּלְכָעַ ערְשָׁת מִיט
אַצְעַנְטְּלִיק יָאָר צוֹרִיק האָט מִין קוּם נִיקָעָנָם
בְּיַסְרְנִין אוֹרְסְנָאָמִיקָעַ וְחִירוֹת.

נישט אבער מיט דעם אליען, וואס יהידות, שטארק-יידייש אונטעלעקטן פארמאנט דרי בא וועונונג האבן מיר זיך צו באריםין. דורך דעם נייען דור באוואו אוסטזוניקע בנוח- פירערנס אח חברות, ווערט אומיטום אויסניפרט א ברכה פולע קולטורעלע און סאציאלאע טעטיקויט, וואס ווערט ניטוּן און רעש, אבער דערביי מיט זיינער פַּרְנָה ניטריישאפט און אהבה ישראל. דאס נירע דור פארבונט און נאנצן דעם קעבנש- נורל מיט דער חורה און מיטן פאלק וואס אויז ניטרייד דער תורה, אלך וואס אויז יידייש און קער זיך נאר אן מיט יידיישקייט אויז ביר זיך היילוק. דרי היכחה פאר דרי חביבות און להחיה בוחן טוניט ויהדות נוית דערביי אויסט פוניט קרייטאל-דייניט מסור. פון דצט וווארם ה-

ג. נעלט. נאך אויפֿ דער ערשותער Census' גדרלה אינט יאָר חרט'ג האט מין וועגן "חוינוך הבנות" נירעטGANZ אַבְּסְטְּרָאַקְט. נישט בירווען קיין פֶּלְאָן און קיין שום פֻּרְעָסְפַּעְקְטִיוֹ אַיְזָן דעם עֲנֵיָן צְוָעָנֵיָן קָוְמִין ווַיְוִיטְעָר.

הנישט צוינט זענין שווין אַבְּגָעָר דַּרְיָוָים נִישְׁתָּמָעָה זְרוּחָס האַבְּן אַפְּגָנוּרִיסְן דעם יונגען יְוִידָהָן מְעַנְצָשׁ פָּוּן זַיִן שְׂוֹרְשָׁנְשָׁמָה, פָּוּן חָוָה אַוְן יְהָדוֹת. דערצ'ו זענין נווארן דַּי יְוִינְגְּטָפָּרָאַיְינְן אַנְעָסְט פָּוּן הַפְּקָרוֹת אַוְן דַּי צְנִיעָוָתִינְגְּרָעָנִיצְן זענין פָּאָר ווַיְשַׁת בְּרוּאָרָן.

אין דער צוינט זענין שווין אַבְּגָעָר דַּרְיָוָים נִישְׁתָּמָעָה גְּרָבְּלִיבָּן פָּאָסְרוֹו. אין אַנְבְּלִיק פָּוּן דַּי סְכָנָה דַּרְיָוָה חַלְילָה דעם פָּאָר דער חורה אַוְן צְוָעָד פָּאָר לְיִוְרָה אַוְן אַיְבָּיקָע גְּאַנְצָן יְוִידָהָן עַתִּיד פָּאָר אַמְנוֹה אַוְן אַיְבָּיקָע רִירְשָׁע אַמְחָן, האַבְּן דַּי יְרוָאִים זיך בְּגַעֲבָן דַּי הענט אַרוֹיס גְּבוּרָה דַּיק מִיט אַנְאָרְגָּנָאַנְזָוָרטָן צְוָעָד הַשְּׁהַלְשָׁלוֹחָן פָּוּן בִּיהְיָעָקְבָּן פָּאָר דַּרְעַצְיוֹלָן אַלְעָה קָרְבָּן דַּי לְעַצְמָע צוֹוָאנְצִיק יָאָר, אַוְן דַּי פָּאָרְשָׁיְדָעָנִית קָפּוֹתָה פָּאָר דער צִוְּיט. דַּאֲ בְּנֵיט עַס דער יעְקָר פָּאָר אַרוֹס אַיר האַבְּן זיך אַנְגִּיחָוּבָן זָמְלָיָן אוֹז אַבְּרָגְנִינְדָּקָט, אַגְּוָרְתִּישָׁרָאֵל האַט אַוְטְּגָּנִידְהָוּבָן אַיר

5

ערטגעלאכט אים נଘיות. ס-דערפיטט אים צום סקור פון אליטס.
זו עס מערקווידיק. אויב ג מענטש גערכנט, שארטט ער דעם
עמיצער ארביבט, אנטווקט ער די מוטקלוין. זא אבער קומט
או אויב מע טוט מעשים גינוייסע, אנדערש גיזאגט, קערפערלעכע
ווערטס פין מער רוחנויותדיק. ס-אייז ג פולטה, וחאָס ברענרט
גאנץ פאָרקיינטן ריעזולטאַט.

יגָּט פָּרְשָׁתִית מִין פָּרְקָרֶט. דָּרָךְ אִינְטָלְעָקְטוֹאַלִּים. דָּרָךְ
מוֹת, דָּרָךְ צְפָמָגְבָּרוֹן דָּצֵם פְּלִישׁ, וּפְרָטָמִין – הַאֲלָטָן זַי –
אִידְעָלָעָר, נִיסְטִיקָר. הִימְלִישָׁר. וּזְאָס מַעַר מַעַט אָס דַּעַט
רָפָעָר – הַאֲלָטָן – וּפְרָטָמִין גַּעֲנְסָצָר צַו אִיְבִּיקִיט.

אייז אַבָּעָר אַנְדָּרָעָש. דָּרָךְ דָּעָר נִילְיִפְּקִיָּת צַו אַנְדָּרָעָע. דָּרָךְ
יִיט צַו שֻׁבּוֹת. דָּרָךְ דָּעָר בָּאוּוֹנְלָעָכְקִיָּת אַיִן חָסָד, וּצְדָקָת
ער פָּפִיס אַנְדָּרָעָש, בָּאַקְוּמָט אָרְן-אַנוֹזָר אִינְגְּנָשָׁאָפָט. אַיִּז
אייז דָּעָר שִׁינְיוֹ – פִּיזִישׁ גִּינוֹמִין – נִשְׁתְּ קָעָנְטִיק. אַיִּז גַּר אַבָּעָר
וּלְטָאַיִן דָּעָר סְפָעָרָע פָּוֹן רָחָנִיות. אַיִּן דָּעָר וּצְלָטָס פָּוֹן גַּשְׁמִית.
אָס וּי אַנְ-אַיְבָּרְגִּילְיִיטָּרָע יִזְיָּעָת. אַזְוִי לְעַרְגָּס אַיְגָּזָז יִי תָּרוֹהָ
וּחָסָד, יִמְצָא צְדָקָה חַיִּים וּכְבוֹד. וּפָרָס-יִאָגָּט גַּאֲךְ צְדָקָה אַוְן חָסָד,
צְדָקָה, לְפָבָן אָוֹן פְּבָבָוד (מְשִׁלי כָּא-כָא). פָּאָר רְדִיפָּת, פָּאָר פְּלִיכִיָּת
חַיִּים. דָּאָס אַיִּז אַפְּשָׁוּר רְעֹזְלָתָאָט. אַזְוִי גִּישָׁעָט, אַזְוִי אַיִּז
טּוֹדוּעָ, אָוֹן אַזְוִי – אוֹבֵד מַעַפְּאַטְרָאָכָט זַיִּק – הַעֲלָמָט אַוְיךְ זַיִּק
פָּרְשָׁטִין אַ בִּיסְל אַונְדוּרָע אַרְימְפָר שְׁבָל.

מַט אַוִּיס, אָוּ דָעָר שְׁעַנְצָטָפָר שְׁטָרִיךְ, וּזְאָס וּפָרָט אַרְוִוְגִּיהְוִיבְּקָרְעָן, וּזְאָס וּפָרָט אַונְטָרְגִּינְשְׁטָרָאָכְן אַיִּן זַיְעָרָע פְּטוֹלָות, אַיִּז גַּעַיְקָר
גַּאֲין חָסָד (וַיְמִהְרָה אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר מְהָרִי שֶׁלְשׁ סָאִים קַמְחָ סָלָט
תַּאֲתָחוֹ. וְחַמָּה רַוְתָּר כְּדָה). דִּי שְׁטָעָנוֹדִיקָע אַיְלִינִישׁ גַּו הַילְּךָ
גַּאֲ פְּמָגְלָעָכְקִיָּת צַו טֻבּוֹת, דָּאָס בְּסָדְרוֹדִיקָע זַוְּכָן אַגְּלָגָנְהִיָּט
אָס אַיִּז דָעָר הַיְּפָוך פָוֹן עֲגָצְעָנְטְּרִישְׁקִיִּט, דִי אַגְּסָלָוֹת גַּעַזְזָעָ-
טּוֹנְגָ פָוֹנִים קָעָרָפָעָר, דָעָר פּוֹלָעָר קָאַנְטָרָאָסָט פָוֹן דָעָר מַאֲטָרִיךְ-
אַיְגְּשָׁאָפָט.

אגראיסונג פון מרכז „בית-יעקב“ אין ירושלים

היוּבָל של העתון "בית יעקב-ושורנאל" לודז'
ים נכבדים
נו משתתפים בשמחת יובלו של העתון החשוב "בית יעקב-ושורנאל"
עשרה שנה להופעתו. חנוכה "בית יעקב" מקפת בהיום כמעט אום
עולם, והוכרה בטור התרנעה החינוכית המbossה ביותר עבד רבור בנות
דרות אמונה תורה ומוסר. ויש לציין שלהרחבת התרנעה הוותיק
תרנעה עולמית, עוזר הרבה העתון "בית יעקב-ושורנאל" שהכריז
עשרה שנה צל יסודות התרנעה ופירסם את טיבה ברבים, בצדקה
יפה ומתאיימת.
ל העתון החשוב הזот, ירגישו ויכירו כל סנייטי "בית יעקב" בעולם,
תודה מיוחדת להומדיטים צל הבימה בקכיות ובמסירות זמפרה
את שם התרנעה באומץ ובגאננות.
ך יראל שלוחה אליכם שיהא נופט הי' עליכם, והצליחו להמשיך

נהלת מרכז בית יעקב בארץ יזרעאל
אליעזר סירקיס
הַלְּיָוְרָמֵן
שְׁמַנְיָה לִוְרָא

אליעזר סירקיס
הלו ליבורמן
שנורבָּרְאַן

גענטער בערטראכטנדיק, קומט איז מענלאַעכקייט אויס פאר גאר פשוט. חוויל
עד בעציכינונג פון עפיס איין דאך פארט נישט מער ווי די איגנסאָפט פונים
וואָזון. און אין אונדזער פֿאָל איין דאך דאס בּֿיו גאר אויסגיהאלטן. מיט בויסע
מעשים און פֿאָרעהעלטניישן בעקומט דער קערפֿער די איגנסאָפט פון גייסט-
אָדער סְפִּילט. סְפִּילט דאָג גאר מיגדעָרוווּרטיקע ראל, ווי איז זוווי סְדָעָר-
שְׁיינט פֿאָר אונדוֹ אָפְּטיש אָדער זינלעָך. דער יעֵיך איין דאך פֿאָרט די אִיגָּנ-
שְׁאָפְּט. דאס איין דאך פֿאָקְטיש דער מהות פון דער זאָך. אֶזְזִי מְעֻסְתָּמִין דאָך
פֿאָרט אָפְּילוּ עֲנָג ווִיסְגְּשָׁאָפְּטְלָעַך.

אויב עמיצער זאָרגט נאָר פֿאָר זיך, ווַיְיל גָּאָר יְפִינִים, נְעַטָּמִין מַעַר ווַיְעַר גִּימָּפֿ-
לִיגָּט אָוִיפָּן גַּעַלְט-זָאָק, אִין פְּוִיל צוֹ חַסְד, פֿאָרְרִיסְט גַּאוּהָדִיק דַּעַם קָאָפּ, קוּקָט
אוֹיף אַגְּדָעָרָעָפּוֹן אָוִיבָן אַרְאָפּ — האָט עַר דָּעַן נִישְׁתָּדְרִימִיט, אָן גּוֹזְמָא גִּי-
זָאָגָט, די גָּאנְצָע אִיגְּנְשָׁאָפּט פְּוּנִים קֻרְפָּעָר, אָדָעָר מְאַכְּפָרִיעָז.

ער מעג אָפְּילוּ זִיְּן וַיְיַעַר שְׁטָאָרָק אַינְטַעַלְעַקְטוּעַ אַנְטוּוּיקְלָט, ער מעג באַזְיָצָן
סְפִּיל ווִיסְן, ער מעג זִיְּן אִין גִּישְׁעָפּט גָּאָר פְּלִינִיק, ער מעג אָפְּילוּ זִיְּן פְּלוּמְרָשָׂט
זַיְעָר הַעַפְּלָעָך. די רִיכְטוּגָן זִיְּנָעָפּ קָאָן אָבָּעָר פֿאָרָט גִּיְּן צוֹ דַעַר פְּרָד, צוֹ דַעַר
פֿאָרְגְּלַיְוּועָרְטָעָר מְאַטְפָּרָעָ, אֶזְזִי דַעַר עַנְדְּלָעָקִיט, צוֹ דַעַר אַפְּשָׁטָאָרְבָּוֹנָג. וַיְיַלְלָ-
פְּוֹנָקָט, ווַיְיַעַר, צִיט עַר אַלְץ צוֹ זִיךְ.

וואָי טִיף אָונְדוּרָעָחָמִים זָאָלָן נִישְׁתָּטְמִינִין מִיט דַעַר בעציכינונג, רְשָׁעִיט
בְּחִיהָם קְרוּיִים מַתִּים — רְשָׁעִים וּוּעָרָן לְעַבְּדִיק עַרְהָהִיט אַנְגְּרִירָפָן טוּיטָע, שְׁטִימָט
עַס אָפְּילוּ אִין פְּשָׁוֹטָן זִיךְ בּֿיו גָּאָר. יְעַדְעָעָפּ עַרְעוּנְלָעָכָעָפּ צְוָאוּפְּנָדוֹנָג, יְעַדְעָעָפּ
נְיוּיוּינְלָעָכָעָפּ עַגְּאַצְנְטָרִישָׂקִיט פְּרִיט, אָן מְלִיצָה, צָום טוּיט. סְ-אִיז אַ-אִינְסָאָר
גִּזְעָז: אַלְץ, וּוֹאָס פְּאָלָט אַרְוָנְטָעָר דַעַר אִיגְּנְשָׁאָפּט פְּוּנִים קֻרְפָּעָר, מוֹז פְּאָר-
גְּלִיוּועָרָט וּוּעָרָן, מוֹז אַפְּשָׁטָאָרְבָּן, פְּזָוָאָונְטָעָרְגִּין. דאס אִיז דַעַר אַומְפָגָר-
מִידְלָעָכָעָר גּוּרְלָפּוֹן יְעַדְעָעָפּ.

ראגנון דער קערפער, וואָס לַעֲבֵט זִיךְ דֶּא אֹוִיס גִּיסְטִיק, ווֹאָס קּוֹמֶט פְּשָׁטוֹן
אין דער רִיכְטוֹנָג סָוִן הַתְּבָלָלוֹת. אַיִן דער גִּינִּינְטִיקִיט צָו אַנְדָּרָע, אַיִן דער
דָּאָל סָוִן אַוִּיסְלִיפְּרוֹנוֹג, אַיִנָּים אַנְגָּז אָנוֹ מַעֲטָרִיעַלְעָד דַּעֲצָנְטָרָאַלְיוֹרָנוֹג —
אַגְּלָט אַרְוָנְצָהָר, טְרָאָץ דָּעָר גַּתְּדִּיקָּר קָאנְקְרָעְטִיקִיט, דָּעָר אַיְגְּנָשְׂאָפְּט
פּוֹנִים גִּיסְטִים. אַיִם גָּאוּעָגָט נִזְעָץ אַיִן דִּי רְגִנְיאָנִין פָּוֹן לַעֲבֵן. אַיִם

אונדרזער פאלק-שאחה

הרבי צבי הירש הארכן אבדיק יאווארטונא

פָּרָגָעַסְטָ נִישְׁטָן: דֵּי בִּיכָּעָר
“דֵּי מַאֲמִים צְוֹן:
וְיִחְשְׁבְּנָה בְּבוֹחֶן”

זון שרה שעניר ער

מו שרה שעניר עקר
בן נינו חייער וישעאט בע

גנות-חברה אוון תלמידה ס

יעקב. ווֹאָס טוֹט אֵיר דַעַת

דאס זאָל ווַיְין דורךניפֿר

[A horizontal black bar at the bottom of the page.]

אנציגנדיקע קראפט פון דעם זשורנאל, בית-יעקב-זטורנאל. ער האט זיער מוט ווואס צו זיין ¹⁵ יעריקן יובל האט ער אויפגיהויבן דורך ויעדר ארגאניזירונג דענרגרייכט אוז רומרייכט פאָפּוֹלְאַרִיטֶעַט און אויסגיההעמערט דעם גיסטיקן פרצוף פון דער בית-יעקב-תלמידה דורך דער און כתר שם טוב?

אוֹן, דער עיקר ווֹאָס מֵיר זָרְפָּן זַיִן שאָפּוֹנְג פָּוֹן דָּעָר בְּנוֹת-אֲגּוֹדָת-ישְׁרָאֵל. קְלָאָר מְאַכְּבָן: ווֹאָס אַיְזָן דֵּי סִיבָה פָּוֹן נָאָר דָּעָר ווֹאָס קָעָן דֵּי טְרָאָגִישׁ גַּי-דָּעָר אוּסְטְּרוֹגְּיוֹינְגָּעָכָּעָר דְּעָרְצִיעָרִישָׂעָר שִׁיכְתָּעָ פּוֹנִים יִדְישָׁן לְעֵבָן אַיִן דָּעָר הַשְּׁטָעה אַיִן סִימָן בְּרָכָה אַיִן דָּעָר ¹⁵ לְעַצְתָּעָר תְּקוֹתַת הִירְיָה, וּוּרְס-הָאָט יְעַרְקָעָר לִיטְעָרְצִירָעָר אַרְבָּיט פָּוֹן זַיְךְ צּוֹגִיקָּעָט פָּוֹן דָּעָר נְאָגָנָט צּוֹם בֵּית-יעקב-זטורנאל.

די תשובה דערוויך אַיְזָן קָלָא, אַבעָר ברוך מונימ **ירישן פָּמְלִיעָע-לְעֵבָן**, ווי

ד"ר מנהץ לאנדורי

היו איז גיוען ווי דאס גיצעלט פון אונדזער מוטען
שרה: גאט-פריגנטליך און אפנ פאר יעדן. ווען
וי איז גישארבן איז ב. באוואסט גיוארן אלס אַ
מענטש פון איינזאמין לעבן.
פירנפויים איז נישט גישארבן ווי אלע. ער האט
זיך דערווארבן דאס אומשטערבלעקייט און וועט
אַמאָל פון יידישן פאלק ווערן פארשטיינן און גי-
בענטשט. דעםלאָט וועט דאס יידיש פאלק פאָרנעםיג
זיין ארט אין דער וועט אלס ג-טאָס פאלק און
ווועט צוקמין צו ארץ-ישראל אַפְס גיזיכערט היימ-
לענד פונים פורא-עלם.

פונקציית העצם - טאג

טאג. ווי טריינעריך איז גיועען דאס לנטצע בעילער, וואס איך האב, נאך אסurd חדרשידעריך ער אפערזוננהוישט פון אים, ווידער אים גיעזען.

ס-אייז גיועען יומס-כיפור. זיין אימהיל-כפרע קראנץ האט אים אנגיגיטון די שרעקלעכסטע יסודים. דער ערנץטער מצב פון זיין בריאות איז אים גיוחען גווש באוואווסט. מיט א-ביסל האפינונג אינס קול אונ באנשיידן, ווי שטענדיק. האט ער צו מיר גייזנטבע-בעט פאר מיר, ווארן איך אליעין קען נישט פאר מיר בעטן, וויל איך האב נישט מער קיין תביות צו השם יתפרק.

ס-זונין גיועען שרעקלעכע מינוטן. פון דעםלאט אונ האט זיך זיין גיונטההיט-מצב אַנגיהויבן זיינער שנעל צו פארערגען. ער האט אויסערגיווינ געך און אסurd גיליטן. ער האט פארטראן זיינע יסורים, ווי אעהלך.

ס-האט קיינער נישט גידראפט זיין דערבי, ווי דיביסורים האבן אים אַנגיהויבן פײַניכן. אויב ער האט גיפילט דאס נאנטקייט פון אַיסור-אַאס האט ער ת-כף יעדן מענטש אַרוייסגיישיקט פון שטוב. ער האט פשות גיואאלט דעם אַדרען אַינשפֿאָרְן דאס לִידְן פון בלויין צוקוק. כאטש ער איז גיועען איזוי שוואָך האט ער פארט יעדן מקבל גיועען בסבר פנים יפות. וויפל ער האט אלע גיליטן האט ער זיך אַפְּער פארט קיינמאָל נישט גיואאלט לאון פון אנ-דערע באַקְּלָאנְן, און קיינמאָל אויך נישט גיואאלט דערוועקן מיטליך בֵּי קיינימ. אויך וווען מאיז צו אים גיקומן איז שטענדייך גיועען אויסנישפריט אַשְׁמִיכְל אויף זיין פנימ. שטענדייך איז ער גיועען גוט נישטימט און ער האט זיך באַמִּיט צו זיין בשמחה. ווי שלעכט ס-אייז אים גיגאנְן האט ער אַבְּער פארט שטענדייך גיונטפערט אויף ער שאָלְן: וואָס ער מסקט: "ס-גִּיטְמִיר גְּרוֹיסָאָרטִיק, ברוך השם, זיינער גוט".

דער דאַזְקָעֶר פרײַנְטְּלָעֶכְעָר זָקָן, דער דאַזְקָעֶר אויסטריכ-קְינְדָּעֶר-פְּרִינְיָנְט, וואָס האט פאר יעדן גיהאט אַגּוֹט וואָרט און אַשְׁמִיכְל — דער דאַזְקָעֶר פשוטער מענטש, דאס איז נישט דער בירנבוים, וואָס האט גישריבן זיינע בִּיכְעָר, דער גרויסער דענקר, דער אומדערמִידְלָעֶכְעָר מָאנְעָר. און לְעָרָעָר פון זיין טאָלק. דִּיר נְחַנֵּן בִּירְנוּבוּם, וואָס איך האב גיקענט, איז גיועען פון אַבְּאנְדָּעָן סָאָרט. ווי קאַסְטְּבָּאָרָע, הייליקע וכרכנות, ווען פאר מיר שטענדייך פאר, גלייבן די קְוַרְצָע שעהן, וואָס איך האב פָּאָרְפְּרָעָנְגָּט האט זיך זיין מצב בּוֹלְטָס פָּאָרְפְּרָעָנְגָּט פון צוֹגְעָט זָקָן בִּירְנוּבוּם סְבִּיבָה.

ס-ז'וּעָרָס זַיְעָרָס פְּלִילְגָּרָס גִּידְרָעָט פָּוֹן לְעָפָן פָּוֹן גְּרוֹיסָע מענטשן. דָּוֹרָךְ זַיְעָרָס וְעוֹרָךְ האט דִּי וּוּלְטָס דְּעַרְקָעָנְטָס זַיְעָרָס פָּעָרְזָעָן עֲכַקְיָיט, דָּעָר עִקָּר אַוְיָפָן גִּיסְטִיקָן גִּיבְּפִּיט. אַבְּער זַיְעָרָס מְעֻשִּׂים אַוְיָפָן גִּיבְּפִּיט פָּוֹן טַעַגְלָעָכְן לְעָפָן, מְעֻבָּן זַיְעָרָס וְזַיְעָרָס כָּאַרְאָקְטָעָרִיס-טִישׁ, בְּלִיְבָּן אַפְּט אַוְמְפָאָקָאנְט.

איך האב גיהאט דאס גְּלִיךְ צוֹ דְּעַרְקָעָנְטָס דִּיר נְתַנְּן בִּירְנוּבוּם אַיִן זַיְעָרָס טַעַגְלָעָכְן לְעָפָן אַיִן שְׁעוּעָה-גִּינְגָּן. ער האט זַיְעָרָס אַזְוִי אַיִינְגִּיטִּיט, אַז עָר האט גיהאט צִיְּטָס פָּאָר יְעָדָן מענטש. ער האט גִּיְּזָעָמָן פָּאָר יְעָדָן מְצַנְּטָש אַנְ-אַמְּתָן אַינְטָעָרָעָס, אַוְן מַעַן הָאָט גִּיבְּרָוִיכָט צוֹ זַיְעָרָס בֵּי אַיִם נָאָר אַקְרָצָע צִיְּטָס, פְּרִי זַיְעָרָס אַיִבְּרָצִיצִיגָּן אַיִן זַיְעָרָס גְּוֹטָס-קִיט.

זַיְעָרָס כָּאַרְאָקְטָעָר אַיִן גיועען אויסערגִּיווֹינְטָעָךְ אַיִדְלָ, זַיְעָרָס הָאָרֶץ פּוֹל מִיט לִיבְשָׁאָפָט אַוְן צָאָרְטָקִיט. ער האט קִינְמָאָל קִינְיָנִים נִשְׁתַּת מְצָעָר גיועען מִיט אַוְאָרָט אַדְעָר אַבְּלִיךְ, אַיִן אוֹבֵב האט זַיְעָר אַיִם אַמְּאָל אַיִס-גִּידְאָכְט, אַז ער האט עָס יָא גִּיטָּן, אַיִן זַיְעָר שְׁטָאָרָקְן טַעַמְפָּרָאָמָעָט, טָא האט ער נִשְׁתַּת אַפְּגָּנִי-לִיגְט דָּס אַנְטְּשָׁוְלְדִּיקָן זַיְעָר, אַפְּלוֹ, וּזְעָן דָּס אַיִן גִּוְּעָן אַקִּינְג אַקִּינְג.

קיינְמָאָל וְעַל איך האב פָּוֹן אַיִן דִּי אַיִינְדָּרָקָן נִשְׁתַּת פָּאָרְגָּוָעָס וְאַז אַיִקְרָבָּה אַיִן גִּידְרָעָמָן אַוְן בָּאוֹזְנוּדָעָר פָּוֹן סָדָר, וְאַז ער האט בֵּי אַוְנְדוֹזָ אַפְּגְּרִידְכָּט פָּאָר קִינְגָּדָר אַוְן אַיִנְיקְּלָעָךְ. אַנְגִּיגְטָוָן אַיִן אַוְוִוִּיסְן קִיטָּל, מִיטָּן זַיְלְבָּרְגָּנִים בְּעַכְעָר אַיִן דָּעָר הָאָנָּט, מִיט זַיְעָר אַיִדְלָ פְּנִים פָּוֹן גְּרוֹיסָאָרטִיק אַז טִפְּנָן אַוְיכָ-דָרָק-פְּעָאִיקִיָּט, אַיִינְגְּרָאָמָט דָּוֹרָךְ דָּעָר וּוּיְסָעָר בָּאָרָד — הָאָט ער אַוְנְדוֹזָ, קִינְדָּעָר, גִּימְאָכָט טְרָאָכָט אַיִן אַלְיָהוּ-הָנְבָּיא. דַּעַמְּלָט אַיִן ער נָאָך גִּוְּעָן הָאָלָּבָּ-וּוּגְּנָס גִּזְוּנָט.

נאָך דַּעַמְּלָט פְּלוֹצְלִיְּקָן טְוִיטָס זַיְעָרָס אַיִן יָאָר תְּרִצְהָ אַיִן מִיט זַיְעָרָס גִּזְוּנָט גִּיוֹאָרָן זַיְעָר נִשְׁתַּת גּוֹטָ, אַבְּער ער האט זַיְעָר אַס פָּאָרָט גִּיהְאָלָטָן הָעַלְדִּיש אַזְוִי אַנְגִּישְׁטָרָעָנְגָּט אַלְעָז זַיְעָר פּוֹחוֹת, פְּרִי דַּעַמְּלָט רִופְּאָה וּוּיְסָעָר אַרְוִיסְצָגָעָבָן. דָּעָרְבִּיְּהָאָט ער נָאָך גִּהְאָט פָּאָר יְעָדָן אַנְ-אַיִבְּרָקָ אַזְפְּמוֹנְטָרָנְדִּיק וְוּאָרט. גִּהְאָט גִּידְרָעָט אַלְיָיְן הָאָבָן אַטְּרִיסְט, האט דַּעַמְּלָט גִּיגְעָבָן אַנְדָּעָר בְּשִׁפְעָ. אַבְּער כָּאָטָש ער האט פָּאָזִיזְט אַזְוִי אַוְסְעָרְגִּוְוּיְנְטָעָכְעָר חַיְּפָנָס-קְרָאָפָט האט זַיְעָר זַיְעָר זַיְעָר מִצְבָּה בּוֹלְטָס פָּאָרְפְּרָעָנְגָּט פָּוֹן צָאָג צָוֹגְעָט.

קָמוֹנוֹנִיסְטָן חֻטֵּם דַּי וּוּלְטָה הַאַלְטָן אֶלְעָגָע יַדְן פָּעָם
בִּירְנְבִּים. וְזֶה הָאָת זַיְן פָּאַלְקָ אֶזְזִי גִּילְגֶּטֶת, הַ
פָּאַרְלְאַגְּנָטְ פָּוֹן זַיְן פָּאַלְקָ אֶלְעָגָע אָוֹן פָּאַר זַיְקָ גָּאוֹן
נִישְׁתָּה, עֲרָ, דָּאָס בָּאַשְ׀יְידְנָקִיט אֶלְעָגָע, אַיְן גִּיחָח
שְׁטַפְּנוֹדִיק סְרִינְגְּטָלָעָךְ אָוֹן אַוְטְמַעַרְקוֹזָם פָּאַר יַעֲדָן
וְזֶה הָאָת אִים בָּאַזְוֹכָת. עֲרָ הָאָת זַיְקָ וְהָאָרִים אַ
מִיאָ לִיבְשָׁאָפָט פָּאַרְאַינְטָעוּרִיסְטָט מִיטָּ יַעֲדָעָרָ קְלִינְ

זין קַרְצָקִיֶּט איז גַּוּעַן דָּאַס הַעֲרָאִישָׁסְטָע, וּזְעַם
מֵעַ קַּעַן זִיךְ נָאָר פָּאַרְשָׁטְפָּן. אַנְיַדְעָרְגִּינְגְּט סְפָּרְטָע
דָּעַר שְׂרָעַקְלָעַכְבָּר קְרָאנְקִיֶּט אֹוּן וּוִיסְנְדִּיק, אָז זַיְינְ
טָעַנְגָּן זַעַנְיָן גִּיצְיָילְט. הָאָט עָר אַפְּעָר יְעַדְעָ פְּרִיְּ
מִינְוֹס פּוֹן יִסְוּרִים אֹוִיסְגִּינּוֹצָט אֹוִיפְ וּוּיְיטָעָר צָו אַזְמָ
בִּיטָּן פָּאָר זַיְינְ וּוֹעָרָק. זַיְינְ לְעַצְט אַרְטִיקְל אִין סְרוּפָ
שְׂוִי-קְלָאָפְּפָעָן" הָאָט אִים אָן אַשְׁיעָוָר אַנְגִּישְׁטָרָעְגָּנוֹ
נָאָךְ דָּעַם הָאָט עָר שְׁוִין מַעַר נִישְׁתְּ גִּיקְעָנְטָ שְׁרִיבָ
אַדְיקְטָאָפָּאן הָאָט נָאָךְ גִּיפְרָאוֹתָזָוּן זַיְינְ לְעַצְטָע גַּנְ
דָּאַנְקִין צָו דָּעַרְהָאַלְטָן אֹוֹפְ אַיְיבִּיק, אַפְּעָר דָּאַס הָאָ
אֹוֹיךְ אֹוֹפְגִּיהָעָרט. בִּירְגְּנוּבִּים קָוְל אַזְיָן גַּוּוֹאָרָן שָׁוָּ
צָו שְׁיוֹאָךְ. מַעַ הָאָט גִּיהָעָרט בְּלוֹיוֹ אַטְוִיט שְׁעַפְטָשָׁ
די לְפָצְעָ טָעַג פָּאָר זַיְינְ פְּטִירָה הָאָט עָר נָאָךְ קָוִיְּ
גִּיקְעָנְטָ רָעָדָן. אַפְּעָר עָר אַזְיָן גַּוּוֹעָן זַיְינְ נִינְגְּרִיְּ
צָו הַעָרָן, וְחָס סְנוּמָעָט מִיטָּזָוָן פָּאָלָק.

זענין אים מיננסנס גיווען נישט צווענגלעך.
די גרויסע ווועرك פון דער גאטור און דיקונסט
קונסט איז ער נישט גישטאנין זוי א גיניסע
צעל-טאווה, ער האט זיך צו זוי באצזיגן מיט
הכבוד און שטומער אנטצייקונג, אלס דיר
און אומדרעקטע ווועرك פון ברא. אלס גשי
מענטש האט ער אין זוי גיעען די שפע פון
איין-און-איינציגין כוח, די שטראָן פון ג-
ער איז גישטאנין אויף דער גרענץ פון ק
און האט פון זוי גינומין, פון דער מורה
איון פון דער מעבדיקער, דאס בעסטע, וווען
האָבן גיהאט פארזויליגן. וווען ער האט דעם
פארשטיינן און איבערגילדעט האט זיך אַנג
פאר אים אַגײַט מוקפה אין זיין לאָבען. ער א
ווען טיפ באָקאנט אין די קעטערלעך פון דער
ראָפֿאַישן קולטור-קריגן. זיין בילדונג אין
אַרְוּמָנֶעָמִינְדִּיק. אַבְּעָר ער האט נישט מיט דיע-
מאָכָּט קיין עסְק. ער האט פִּינְגְּטִינְט גיהאט די הַ
בִּילְדוֹנְגָּס-גָּאוֹה אָוּן ער האט נישט צוּגִינְעָמָן
דיין פרומקייט. ער האט ג-ט אַיבְּעָרְגְּיַלְעָט שְׁטָעָן-
דייך פון דאס נײַ, מיט דעם זעלְפָּן מִקְרְוִיְּתִיקִין
צִיטָּעָר, מֵיט דעם זעלְפָּן עֲרַשְׂט-מַאְלִיכִיִּת, ווי די
גְּרוֹיסָע מַאמְגִּינִּים אֵין דער אַלְטָעָר צִיטָר. חֲטִילָה,
ימִים-טוּבִים, מַצּוֹּת אָוּן בְּרֻכוֹת, דאס ווֹאָרט פון
הַנִּיר אֵין די גְּרוֹיסָע פָּאָרָאָלָן פון דער מִסְוָרָה זענין
פָּאָר אִים גִּיחָעָן אַומְפָּאַרְבְּלָאָסְטָה, אַומְפָּאַרְיְּט-פְּרִישָׁ,
לְעַבְּדִיק ווי אַ בָּאָפָּעָלָן, עֲרַשְׂט הַיִּנְשָׁט דַּעַרְהָעָרָת, אַנְ-
אַיבְּרָלְעָבְּנִישׁ, ווֹאָס אִיז אַקָּרְשָׁט גִּיוֹאָרָן אַדְוָרָכָ-
גִּימְצָכָט. דאס טִיפָּע גַּלְיְּבִיכָּע עֲנִיוֹת אִינִים דָּאָזִיקָּן
מענְעָרִישָׁן, מַלְכָּתְדִּיקָּן נִיסְטָה האט גִּיהָאָט אֵין זיך
אוּנִים, ווֹאָס רַוְּפָּט אַרְוִיס אַנטְצִיקְוָנָה. דַּעֲרָבִי אִיז
איין אִים גִּיחָעָן אֹזָא מִין גְּרוֹוִיס צְנִיעָוָתִיקִיִּת, אַ
נוֹר קְנִיהָאַלְטָנִיקִיִּת אַוְיסְצָוָבָן דאס גְּרוֹיסָע רַעֲפִיִּ-
נִיעּזָע סִיף אִין בִּילְיִקָּע לְוִיחָדָה מַטְבָּעוֹת אַדְעָר זיך
מַאְכָּן עַס אלְס פִּירְמָע-שִׁידָּאָד אַדְעָר אַוְיטְשָׁטָעָלָנוֹגָס-
אַבְּעָקָט. דאס שְׁטָאָרָקָע הַתְּנִגְדָּוָת אַקְעָן נִישְׁתָּ-
לְעָכָן פרומקייט איין אִים גִּיחָעָן אַירָּוָה פון
זִינְעָר חַסִּידִישׁ זִידִיסִּים. דאס קַאַקְעָטִין מִיט רַעֲפִיִּ-
בִּיעּזָע שְׁטִימָנוֹגִין, דאס אַמְפְּכָבְּדִיקָּע בָּקָחָחָמְטִיקִיִּת
אוֹ פָּרָעָהָן בַּיְּיָדָר גִּלְעָנְגָּהִישׁ דָּעַם גָּאָמִין
פון אַיְּבָרְשָׁטָן, זַי אַנְ-אַנְטָאָפְּחָדִיק גִּיצְיָגִג. האט

זכרון און גידאנקין וועגן בידנבוימען

אויך דא איז גיעזען דאס זעלגע בענקייניש צו האבן זיין פאלק. איב זיין לאבען איז נישט גיחען גפוח ארויסצ'וראטיחסין דאס יידישע פאלק סוניט, טא קען אפשר — איזוי האט ער גיהאנטן זיין טויס דערצ'ו צוהעלגן.

די דזאיקע צוויי מאמעטן חעל איך קינמאָל פאגראָען. זיין זענין מיר צו טיף אינגעַריצט גוּן אין זדרון.

אלע יסורים און אלע חייטיקן פון יידישן האבן זיך אין אים קאנצְענטְרִיט. ווי אַנדְלֶעָר איבער דער געסט האט ער גיהוצְט און אויסנְגִי דִי סְפָנוֹת, וואָס דראָען זיין פאלק און וואָס האט זיין אַסְקָ פְּרִיעָר גִּזְעָעָן וֵי אַנדְלֶעָר, און אין דער וועלט אויסגִּישְׁרִינְגַן, ווי אַזְוִי מַעַן זָאַזְוִי דָאַזְוִיקָעָסְפָּנוֹת בָּאַגְּנוֹגִינְגַן.

ער איז אין דער וועלט נישט פָּאַרְשְׁטָאָגְןִין גִּיהְעָד און מע האט אים פָּאַרְשְׁרִינְגַן אַלְס אַוְטָאָפִּיסְט. איז אַבְּעָר גִּיוֹעָן דער גְּרוֹיסְפָּר וּוּדְקָלְעָקִי מַעַנְטָש, וואָס האט די וועלט גִּזְעָעָן מִיטָּן דִּי יהודָה-אָוִיג, און פָּר האט דִי סְפָנוֹת אַסְקָ פְּרִיעָר גִּזְעָעָן און פָּאַר זַיִן גִּיהְעָרָט, בשעת זענין פון אַנדְלֶעָר בָּאַמְּעָרָקָט גִּיוֹאָרָן ערְשָׁת דַּעֲכָת.

ווען זַיִן זענין שווין כְּמַעַט דָא גִּיהְעָן. תְּרִצְּבָּ. נְתַנְּ בִּרְנְבוֹם אַז גִּיהְעָן אַז הָאָג אַזְוִי בָּאַזְוִיךְ אַז גִּירָעָט פָּאַר יִדְישׁ יוֹגָנְטָל אַרְגָּאַנְיָזְצִיעָס פון אלע רִיכְטוֹנְגִּינְגַן. סִיחָאָט זַיִן גִּיְזָוִישָׁן וֵי אַקְּלִינְגָּעָן גְּרוֹפְּצָן יִדְישׁ קָאַנְסְּטָן. די גָּאנְצָע צִיטָט בְּשַׁעַת זַיִן רַעֲדָע האָבָן גִּישְׁמִיכְלָט. בֵּין אַיִן מָאָל, צָוָם גְּרָעָסְטָן פְּחָד פָּוֹן צְהֻהָרָעָר, האָט בִּרְנְבוֹם אַונְטְּרָגְּיְבָרָאָן זַיִן פָּטָרָגָן אַז האָט צו די שְׁטָרְנְדְּקָעָס קָאַמְּנוֹיסְטָן אַז גִּישְׁרִיגְּנָן: "בָּהָמָה-קָעָפָע זַעַט אִירָאָן". אַז קָאַמוֹּנָסָה ער גִּיהְעָן דַּעַם גְּרָעָסְטָן שָׂוָאָן פָּוֹן יִדְחָרִישׁ. ער האָט זַיִן גִּירְבָּעָר אַז גִּיהְעָרָט, אַז קָיִינְגָּן דִּי יִדְחָרִישׁ.

אַז האָב זַיִרְפָּיל צו דָּעָרְצִיאַלְעָן וְעַגְּן בְּרָנְבּוֹי. מִין, פָּאַרְבְּרָעְגְּנִינְדִּיק גָּאנְצָאָס אַסְט אַז זַיִן סְבִּיבָה בְּמַשְׁנָן זַיִנְגָּעָ לְעַצְּטָע יִאָרָן. אַז בָּאוּנְדְּרָעָן וְעַרְטָה האָט אַבְּעָר פָּאַר מִיר דָעָר עַרְשְׁטָטָר אַז לְעַצְּטָע טָעָר אַיְינְדְּרוֹק.

מיין ערְשָׁת בָּאַגְּנוֹנִישָׁ מִיט בִּרְנְבוֹימִין האָב אַז גִּיהְעָט אַז בָּאָדָן (וַיִּהְיֶה 1925) אַז יִגְּנֶר 10 אַחֲנָת אַז דִּין וְאוּרְגָּוָגָג. זַיִן פְּרוּי האָט גִּזְאָגָט: "וְאָס זַעַט אַיר דָּעָרְצָו אָז מִין מָאָן, וְאָס האָט זַיִן גָּאנְצָעָבָן גִּיאָרְבִּיט אַז דִּינְסָט פָּאַלְקָן, האָט נִישְׁט אַיְינְמָאָל גִּיקְעָנְטָפָאָרָן קִיְּוָן אַרְצָ-יִשְׂרָאָל". אַיך האָב דָּעְרוּף גִּיעָנְטְּפָעָרְכָה: "זַיִרְפָּעָר מִשְׁהָ רְבִינְוֹן אַפְּלִיו אַז דָּאָס זַעַבְעָגִישְׁעָן". דָּעְרוּף האָט בִּרְנְבוֹים גִּיאָזָגְנְטָה: "אַבְּעָר אַיך האָב נִישְׁט גִּיהְעָט דִּי זָכִי גִּיאָזָגְנְטָה".

שְׁטָרְאָפָט צו וּוּרְעָן זַיִן ערָ". אַז פָּאַר חְדָשִׁים פָּאַר זַיִן טוֹיט. זַיִן לְפָצְט וּוּרְקָע פָּאַרְשְׁנָן פָּאַלְקָן: די רְעָאַלְיוֹרָוָגָג פּוֹנִים יִדְישׁ פָּאַלְקָס-דִּינְסָט. ער האָט בָּאַגְּזוּוּקָט אַרְיִינְצּוּשְׁרִיעָן דָעָר וּוּלְטָאָז אַז דִּי אוּיעָרָן די אַומְּנְדְּלָכָע גּוֹטָפָוֹן יִדְישׁן פָּאַלְקָן אַז גִּיהְעָט גִּיסְטִיקָע רְגִיאָנְגִּין בַּיּוֹן דִּי דְּלָרָאָגְנִיְּגָעָן תְּקִוְנִים פָּוֹן דַּעַם אַלְטָעָגָן-קְלִינְגָּה, נִישְׁט-אַגְּנוּזְעָנָעָן תְּקִוְנִים פָּוֹן דַּעַם אַלְטָעָגָן-לְעָכְקִיְּט — האָט אַלְעָז גִּיהְעָט בַּיּוֹם פָּאַרְשְׁטָאָגְנִיְּטָה, אַהֲרָטָן, שְׁפִּיְּזִיקְ-גְּלִיעְנְדִּיקָן טְעַמְּפָעָרָמָעָנָט, גִּיהְעָט גִּיהְעָט צִיקְן גִּישְׁטָה אַז גִּיהְעָט רְגִיאָנְגִּין לְיִטְעָרָן אַז שְׁטָרָעָנָט גַּעַר דָּעְרְצִיאָוָגָג אַז האָט אַז אַרְיִינְגִּיטְרָאָגָן גְּרוֹיסְן אַז קְלָאָרָן סְדָר. סְאָיו אַז אַיִם גִּיוֹעָן אַז אַומְּגִּיוֹיְנְטְּפָעָךְ גִּיפְּלִיְּגָעָן פָּאַר וּוּרְדָעָן, אַז עַלְפָסָטָן אַלְעָדָרָעָךְ אַרְיִיטְאָקָרָטִישָׁע הַתְּהִנְגָּות, אַבְּ-אַוְיָהָסְעָרָעָךְ אַיְינְעָרְלָעָכְעָאָסְפִּיקִיְּט. אַז אַיִם דַּעַם עַרְנְצָטָן מַטְעָרְיְלָעָן דְּחָקוֹת אַז עַרְבִּינְמָאָל נִישְׁט אַרְאַפְּנִיפָּאָלָן פָּוֹן קְלִינְבְּרָגְעָר אַדְעָר בָּאַהֲעָמִין. ער אַז גִּיהְעָן אַז גִּיבְּלָיְבָן אַנְ-עַכְטָעָר אַדְלָמָאָן, אַז גִּיסְטִיקָן מִין פָּוֹן וּוּרְאָט, אַז אלע צִיְּטָן פָּוֹן זַיִן לְעַפְּנָעָמָן.

ער האָט זַיִן גִּיפְּרִיט אַז אַנְבְּלִיךְ פָּוֹן פִּילְ-פָּאַרְבִּיְּגָעָן קְיִיטָט פָּוֹן דָעָר וּוּלְטָאָז, וְאָס כָּאַטְשָׁ אַרְיָעָט עַנְגָּנוֹגִים

שיטים פון נישט אין היסטורייזער אונטסזעמעלער
ליטערטורן-אודער פוליטיזיסטן. וועלכע שטערט מיט
היר גראנדיון קוויטש זי גלומינז. דארמאכער
אבער אין אַלְגִּימִינָּזְמָן מִן אַנְצְּרוּקָזִין. אָנוֹ אַינִיגֶט
ליטערטן-לְאַגְּנָעָר האט אין דער תקופה פון דער
דַּכְּמָאָקָרְטִּיעַ זַיְּ-אַנְטִּיסְמִיטִיעַ פְּרוּיִּיבְּלִידִיטִעַ
גִּישֵּׁת אַנְזְּעוּדִיקָּעַ מִינְדָּרְהַיִּיט.
חוּבָּן דער חירקונג פון דער בישט-היידיש זיד פרוי אין
דער יוֹישְׁטָר גִּישְׁכָּטָע פון דער לִיטְזְרוֹאָרִיש-פּוֹלִילִ
בְּעַסְעָרָן לִיכְטָן, ווי אַנדְפָּרָע. דָּאָס אֵינוֹ אַ קְלָאַסִּישָׂר
גִּימִינִינִים כָּאֵר לְאֹות זַיְּקָלָעָמָל העכער הערָן דִּי
שְׁטִים פון דער פרוי. סַ-פּוּלָטָן אַמְּרִילְעָד נִישְׁט דָאָס
זָאָל וַיְזַיֵּן אַ רְעַלְנִינְיאָוָר, צַי אַ נָּאָצְיאָנָל-שָׂאוּינִיסָט.
פָּאָר זַיְּן.

ליישע דערציארבג פאר אובדזערע טעכטער אין אַמְּרִיקָע

פון מאיר שעבקאלעוויסלי, נור-דאך

ניראטיחיס פון יידישן און מאראַלעַזְק
אונטערנאנָג דער רוף מיטז'אָרבעטן אַין
ווען דער עיקר די ירושה פון די מע. האט פֿאָרְנוֹמֶן אַיר בָּאוּנְדֶּר אָרט דער באָפְּרִיאָוְנָג פון יַיִדְשָׁן מִיזְלָה
ונער. אַלְעַ טִיפְּפָרֵע יִדְעָות זְבָּעָן גִּיוּעָן
נאָר אַין מעַנְלָעַכְעַע הענט אַון גָּאר דִּי
דָּעָר פָּאָטָר אַיְן הַיִּנְטְּ שָׂוִּין נִישְׁתְּ מִין
בָּאוּנִיסְטָפְּרָטָן אַפְּלָאָנָג צְחוּשָׁן דִּי יַיִדְשָׁע
גִּוּנְגָּלָעַךְ זְעַנְיָן גִּוּסָּן צֹ פִּסְנָּס פָּוֹן
חַכְמִים אַון לְמִדְנִים. אוּף דָּעָם אָפָּן
דָּעָר דָּעָרְצִיאָוָג פָּוֹן דִּי קִינְדָּר. נָאָכְ
דָּעָרְמָעַלְעַכְטַּמְטַס. אָז צְעַנְפָּר טִוְּזָנְפָּר
יַיִדְלָעַךְ גִּוּאָוִינְט זְיךָ צֹ פְּאָרְנוֹמֶן אַלְיָין מִיט
מַוְטָּרָס. דִּי דָּזְיָקָע פָּאָנִיסְטָפְּרָטָן
אַיְן דָּעָר לְעַפְּהָאָפְּצָר גִּיְסָּט פָּוֹן
דָּעָם וּיְעָר אַיְן, צְוִילְבָּזְבָּז
שְׁמָעָן דָּעָר הַמִּנְטִיקָּר צִיְּט. אַיְגָּרְגִּילְאָסְטִיט
אַיְן גִּוּוֹרָן בָּאַיְנְפְּלוֹסְט פָּוֹן דִּי יַיִדְשָׁע
מִיט דָּגָנָה הַפְּרָנָה אַיְן אִים דִּי זָאָךְ
שְׁמִין דִּי בְּרָעְנִינְגְּסָטָע אַקְטוּלְעַפְּטָרָבָּאָט
פְּמַעַט נִישְׁתְּ מַעַלְעַךְ. דִּי פָּאָרָאָנְטָחוֹרָטָט
לְעַמְּנָן אַיְן אָדוֹ גִּיסְטָט. דִּי מִירְלָעַךְ גִּיבָּן
יַיִדְלָעַךְ טָבוֹבָּים אַון דָּעָר צְגָרְיְּוָוָגְזָוְזָעָר
צְעַרְעָמָנְיָאָל, וָאָס הָאָט גִּיְסָּט
לְעַפְּקָיִיט פָּוֹן דָּעָר גִּימָאָכָּט
בִּסְלָעְכָּוְיָוְן אַיְבָּעָר אוּפְּךְ דָּעָר מַוְטָּר,
אַז וּוֹעֵג פָּאָר אַנְ-אַיְבָּרְפְּלָעְלָעָךְ פָּרוֹם.
דָּעָר נִיעָר צִיְּט באָפְּרִיאָיט פָּוֹן דִּי
זִיעָר פָּאָלָק, וּוֹעֵץ זִיְּעָר עַגְנָעָר צְוִינְגָּדָעָן
מוֹסְטָרָפָּר פָּאָר דָּעָר גָּאנְצָעָר וּפְלָט.
טִיפְּרָן זִין, גִּיבְּלָיָן נִישְׁתְּ גִּשְׁפִּיוֹת.
וּוֹעֵן סְ-הָאָט זִיךְ אֲנְגִּיהְוִיָּבָּן דָּעָר אָוִוָּס
גְּרָעָסְטָע מַאְטָעָרָנִישָׁן אַון פְּלָאָגָן פָּוֹן
אוּפִּינְגְּבִּיט פָּוֹן דָּעָר אַיְנְזָאָנְדָעָרָגָן דָּזָר פָּוֹן אַמְּפָרָזָיָן
אַיְנָיְגָן פָּוֹן דָּעָר אַיְנְזָאָנְדָעָרָגָן. זִי הָאָט דָעָרְבִּעְרָר
אַרְיָהָיְדָן אַיְן אַמְּפָרִיקָע אַון וּוֹעֵן זִיךְ
טָאָקִי יִעְצָט מַעַר צִיְּט זִיךְ אַיְנְזָאָנְדָעָגָן
מַעַרְעָן אַיְנָיְגָן פָּוֹן אִירָעָט קִינְדָּרָה.
טָאָכְטָעָרָפָּר פָּוֹן מַזְרָח נָאָר אָוִיךְ בְּנָגְעָן דִּי
אַנְטִי יַיִדְשָׁן לְעַבְנָן — מַיְוָז אַיְיךְ אַז
טִיקָּוָן אַיְנָיְגָן הַאנְדָּל אַון אַיְן בִּירְגָּעָר.
לְעַכְן מַלְכָּה-לְעַבְנָן, אַיְוָז דָּאָס יַיִדְשָׁע
אַיְנָיְגָן שְׁטִיטָס פָּאָר דִּי וּלְבִּיקָּע
קָעְגָּנוֹזָאָץ צֹוְאָגְזָקָר מִיטָּן צְלָבִּיקָן פָּרָאָגָרָטָם אַון
מִידָּל פָּוֹנְקָט אַזְוִי וּזִי דִּי יַיִדְשָׁע מַוְטָּר
אַיְנָיְגָן מַוְרָח-אַיְרָאָפָע. אַיְן מַוְרָח-אַיְרָאָפָע הָאָט
דִּי וּלְבִּיקָּע צִיְּן וְאָס אַיְן אַיְרָאָפָע
דָּאָזְיָקָרְפָּרְטָן שְׂרָה שְׁעַנְרָעָר, דָּעָרְקָעָנָט דָּאָס אָוְמָנְלִיק.
וּוֹעֵן פָּוֹן בֵּית יַעֲקָב שְׁוֹלִין אַון מַוְרָח-
דָּאָזְיָקָרְפָּרְטָן שְׂרָה שְׁעַנְרָעָר, דָּעָרְקָעָנָט דָּאָס אָוְמָנְלִיק.
דָּאָס יַיִדְשָׁע מִידָּל
פָּוֹן אַמְּפָרִיקָע אַיְן גִּישְׁטָאָנִין פָּאָר דִּי
אַוְן גִּינְוָמִין אַיְן אִירָהָנָט דִּי רְפָטָגָנָס.
אַיְרָאָפָע גִּיחָנָמָה
פָּאָן. זִי אַיְוָס גִּיוּעָן דִּי חַזְקָה הָאָט
אַחֲקָנְגִּילְיָינְט דָּעָם יִסְׂדֵר פָּאָר דָּעָר הַיִּנְטָט
אַיְן דָּעָר גָּאנְצָעָר וּוֹעֵלָט בָּאַקָּאָנְטָעָר אַון
אַגְּנָרְקָעָנְטָעָר "בֵּית-יעָקָב" בָּאַחֲנָגָנָה, זִיְעָנָן
וּוֹיסְקָעָנְטָעָר
פָּאָן אַיְסָגְיָמִיטָן, גַּעֲמִינְדִּיק אַיְן בָּאָ-
דָּזָר דָּעָר וּלְעַלְפָּאָכָּעָר דָעָרְצִיאָוָג אַוְן
קָעָנָט נָאָר דָעָרְקָעָנִיָּי דִּי צְוָה פָּוֹן
קָלְיָינְגָּבְּסָל יִדְשָׁקִיט, וְאָס זִיְעָנָן
אַיְרָאָפָע, הָאָט צְעַנְפָּר טִוְּזָנְפָּר אַון
יַיִדְשָׁע אַוְן וּלְיָן. לְאַמְּרָה הַאָפָּן, זִי
זִי אַין בָּעָסְטָן פָּאָל נָאָר פָּאָסְיָוְן גִּי-
אַפְּשָׁר נָאָךְ גִּיהְאָט, אַיְוָז זִיְעָנָן דָּעָם
אַפְּשָׁר גָּאנְצָעָר דָּרוֹת יַיִדְשָׁע מִירְלָעָךְ
דָּעָר רַוְּפָט מִעְטָס זִי בְּיַדְעָאָנְטָרָעָפָג
צֹוְאָץ מִצְבָּזָה. אַז אַיְהָבָן בְּדָוחְק גִּי-
עַגְנָעָן גִּיְהָבָּן דָּעָרְמָעַלְעַכְעַן רָאָגָן, זִוְּיָי אַז דָּאָס
טָרָאָכָט דָּאָס דָעָרְצִיאָוָג-חוּזָעָן אַין מַוְרָח.
דָּאָס, זְחָס אַז גִּיטִּיק - אַיְוָז
קָעָנָט אַיְן דָעָרְמָעַלְעַכְעַן צְעַנְפָּר
יַיִדְשָׁע אַוְן וּלְיָן. לְאַמְּרָה הַאָפָּן, זִי
זִי אַין דָעָרְמָעַלְעַכְעַן צְעַנְפָּר
יַיִדְשָׁע אַוְן אַיְסָגְיָמִיטָן, גַּעֲמִינְדִּיק אַיְן בָּאָ-

**אדינבידן
בית-יעקב-זשור밸**
**אין יעדער וויזישער שטוב
אייז דער הייליקסטער חוב ■
פון דר ברטוריוע שא אונדזער רעדין**

2

הLAS ספר פונים נבי מיכה

כינטייטשט לoit דער ריטמיך פון אריגינאל

וון שלמה בירנבוים

דעתן איז נישא קיין טריי, מאטיאש פארטיטונונג. כהאב גיפורזאות איבערזונגען דעם פשט און די וואג פונים לְשׁוֹן-קוֹדֶשׁ טעקסט מיטן גראוסטן דיק.

- דערהויבן מײַן פָּן הײַזֶּה.
סְׂדוּעָלָן נִיְּנָן פְּעַלְקָעָר אָסֶּה, אָן וּפְלָן
זָאנְגָן:
נִיְּמַט אָן לְאָמֵיר אָוֹפְּנִיְּן צָוּם בָּאָרְגָּן פָּנֶן
גָּאָט אָן אַרְוִיְּת צָוּם הָיוּ פָּוּן יַעֲקָבָט
גָּאָט,
אָן לְאָוּ עָר אָונְדוּ לְעָרְנִין פָּוּן זַיְנָעַן וּוּגַּנְגָּן
אָן לְאָמֵיר נִיְּנָן אָן זַיְנָעַן סְׂטוּזְקִים.
וּוְיַיְלָן פָּוּן צַיְּוֹן וּוּעַט אָרוּסְגִּיְּן לְעָרְנוּגָּן.
אָן דָּאָם וּוּאָרטָן פָּוּן גָּאָט פָּנֶן יְרוּשָׁלָיִם.
אָן עָר וּוּעַט מְשֻׁפְּטָן, צְוַיְּשָׁן אָסֶּה אָוּמוֹת,
אָן וּוּעַט זַיְן אָדִין פָּאָר שְׂטָאָרָקָע פְּעַלְקָצָר
בֵּין וּוּיְטָן.
וּפְלָן זַיְן צּוּשְׁטְוּסִן זַיְעָרָע שְׂוּעָרָדָן אָפֶן
אָקָעָר-אַיְזָנָם, אָן זַיְעָרָע שְׁפִיזָן אָפֶן וּזַיְן
שְׂטָאָקִים-עָרָפִים,
נִישְׁטָן אַיְפָהְיִיבָּן, אָפָּאָלָק אָפֶן אָפָּאָלָק
אָשְׁוּעָרָד, אָן מִיְּן נִיט לְעָרְנִין מְלָחָמָה.
דָּאָן וּפְלָן זַיְצָן, אִיטְלָעָכָר אָונְטָעָר זַיְן
וּזַיְן-שְׁטָאָק, אָן אָונְטָעָר זַיְן פְּינְגְּנְבִּיִּם,
אָן קִיְּנָעָר שְׁרָעָקָט נִיט, וּוְיַיְלָן דָּאָם מְוַיָּל
פָּוּן גָּאָט פָּוּן חִיְּלוֹת הָאָט גִּרְעָט.
הָ וּוְיַיְלָן אָל דִּי אָוּמוֹת, לְאָן נִיְּנָן אִיטְלָעָכָם
אָן זַיְן נָאָטָם נָאָטָן,
אָן מְרָ, מְרָ נִיְּנָן אָן נָאָטָן פָּוּן גָּאָט,
חָ אָונְדוּעָר גָּאָט, בֵּין אַיְבִּיק אָן אַיְבִּיק.
אָן אַיְינִים דָּאָוִיקָן טָאגָן, אָיזָן נָאָטָם זָאגָן, וְאָטָל
אָיךְ דָּאָם הִינְקִידִיקָע,
אָן נָעַם צְוּנוֹיָף דָּאָם פְּאָרְשְׁטוּסִינָע, אָן
וּוּאָסָם כְּהָאָבָּן וְאָיסָם שְׁלָעָכָטָם גִּיטָּזָן.
בָּאָן טָוּ דָּאָם הִינְקִידִיקָע צְוּנוֹן-אַנְ-אַיְבָּרְבָּלִיָּבָּה,
אָן דָּאָם וּוּאָסָם פְּאָרְוּאָגָלָט, צְוּנוֹן-אָשְׂטָאָרָק
פָּאָלָק.
אָן קִיְּגָן וּוּעַט גָּאָט אָפֶן זַיְן, אָפֶן צְיוֹן
בָּאָרגָג, פָּוּן הִיעַנְטָן אָן אָן בֵּין אַיְבִּיק.
אָ אָן דָּזָן, מְגַדְּלָן צָדָר, טְוּפָל אַיְן צְיוֹן,
צָוּ דָּיר וּוּעַט קּוּמִין, אָן וּוּעַט דְּרָעְגִּינִּין
דָּאָם עַרְשְׁטָע נְיוּוּלְטָוּגָן,
דָּאָם מְלָכָות דָּרָר طָאָכָטָר פָּוּן יְרוּשָׁלָיִם.
בָּהִיעַנְטָן, פָּאָר וּוּאָשָׁעָ לִיאָרְמִסְטָו שְׁאָלָוָגָן?
אַיְזָן קִיְּן מְלָךְ נִישְׁטָן אָן דִּיר,
צִיְּדִין יוּעַט פְּאָרְפָּאָלָן, אָוּ סְּכָבָאָט דִּיךְ
אָן צִיטָרָר וּדִי וּוּאָסָם גִּוּוֹינָט?
גָּאָט צִיטָרָר אָן צִי אָוּסָם צְיוּנָסָם טָאָכָטָר, וּוּיְטָן

וְיֵמֶן פָּזִין יַם, אֹונָן בָּאָרֶג וְפָזִין בָּאָרֶג.
ה אֹונָן סְדֻזּוּעַט וַיְנִין דָּאַס לְאַנְדָּצָן צָו וּוּסְטָקִינְט¹³
אָפָּדְיִי וַיְצַעַּר וַיְנִינַּע, פָּזִין דָּעֶר פְּרִירִי פָּזִין
וַיְיִעֲרַע מְעַשִּׁים.

א פָּאַשְׁעַ דִּינֵּן פָּאַלְקָט מִיטָּדִינֵּן רַוְתָּה, דִּי שָׁאַךְ¹⁴
פָּזִין נְחַלָּה,
רוּעַנְדִּיק אַלְיַיְן, אָוּאַלְדָּר אַיְן גִּיפְלָאַנְגָּט
לְאַנְדָּה.

בּוּ פָּאַשְׁיַן (אַיְן) בְּשַׁן אֹונָן גְּלַעַד, וּוּ אַיְן
אַלְטָע טָעַן.

בּוּוּ (אַיְן) דִּי טָעַג פָּזִין דִּינֵּן אַיְסְגָּאנְג פָּזִין¹⁵
לְאַנְדָּר מְצָרִים, וּוּעַל אַיְדָה וַיְיַזֵּן וּוּאַנְדָּרָר.

כ סְדוּעָלָן זַעַן פָּעַלְקָעָר אֹונָן פָּאַרְשָׁעַמְט וּוּעָרָן,¹⁶
פָּזִין גָּאָר וַיְיִער גְּבוּרָה.

וּיְטוּן דִּי הָאַנְטָא אָפָּן מְוִיל, וַיְיִעַרְעַ אַיְוַרְעַן
וּוּעָרָן טְוִיב.

ד וּיְוּעָלָן לְעַקְן שְׁטוּבָה וּוּ דָעֶר שְׁלָאָנְג,¹⁷
וּזְיַי דִּי קְרִיבָרָם אָפָּדְרַעַרְה,
אוֹיְפָצִיטָעָרָן פָּזִין וַיְיִעַרְעַ פָּאַרְשָׁלִיסְנוּג.

צָו נָאָט, אַונְדוּעָר נָאָט וּוּעָלָן וּיְיַי וְיַה דָעֶר
שְׁרַעַקְן, אֹונָן מְזָרָא הָאָבָן פָּאָר דִּיר.

ה וּוּעָר אַיְזָא נָאָט וּיְיַה וּוּאַס פָּאַרְטָרָגָט¹⁸
זַיְנָד אֹונָן פָּאַרְט אַיְבָעָר אָפָּחַטָּא, דָעַם
אַיְבָעַרְבָּלִיְבָוּנָג פָּזִין וּזְיַי אַרְבָּ ?
עַר הָאַלְטָן נִישְׁתָּא אַיְבָיק אַוִּיפָּה וּזְיַי בְּעַם,
וּוּיְלָעָר בָּאַגְּעָרָט חַסְכָּה.

ו עַר וּוּעַט אַונְדוּזָו וּוּדָעֶר דָעַרְבָּאַרְדִּימָן,¹⁹
בָּאַצְוּוּנָגָן אַונְדוּזָעָרָע עַבְּרִירָות ! ..

וּוּעַטְוּ וּוּאַרְפָּן אַיְן תְּהֻזּוּמָות פָּזִין יַם גָּאָר
וַיְיִעַרְעַ וּנְדָ.

ז וּוּעַט גַּעֲבָן אִמְתָּה צָו יַעֲקָבָן, חַפְדָּצָו²⁰
אַבְּרָהָמִינָן,

וַיַּעֲרֵךְ צוֹנָג אִיז אַפְּנָאָרָוָג אַין זַיְעָר מַוְיל.
וְוַעַל אִיךְ אַיְיךְ וְדִיקְהוּ שֶׁלְאָפָן, דִּיךְ צוֹז
שֶׁלְאָגָן, פָּאָרוּוִיסָטָן אַף דִּינְעָזָן. דִּיךְ צוֹז
דוֹ וְוַעַסְטָ עַסְטָן אַונְ נַיְשָׁט זַיְעָן זַיְנָדָר.
אַיְנְבִּיגְ וְוַעַטְוּ זַיְעָן אַין דִּיר.
וְוַעַסְטָ נְרַיְיכָן – אַונְ בְּרַעְנְגָסָט נַיְשָׁט אַרְזָים,
אוֹן וְוַאֲסָם דוֹ בְּרַעְנְגָסָט אַרְזָים – דָּעָר
שְׁוּעָרָד וְוַעַל אִיךְ עַס גַּעַבָּן.
דוֹ וְוַעַסְטָ זַיְעָן אַונְ נַיְשָׁט שְׁנִידָן, ١٥
דוֹ וְוַעַסְטָ טְרַעְטָן אַיְלְבָעָרָט אַונְ נַיְשָׁט
שְׁמִירָן בְּוִימָל, יוֹנָגָן וְוַיְיָן, אוֹן וְוַעַסְטָ נַיְשָׁט
טְרִינְקָן וְוַיְיָן.
נוֹהִיטָן וְוַעַרטָ טָמְרִים נַיְעָצָן, אוֹן אַלְעָזָן
טוֹיאָוָגָן פָּוָן אַחָבָם הַוִּוָּיָן, אוֹן אִיר נַיְיט
אַין זַיְעָרָט עִיצּוֹת,
פָּוָן וְעַכְנָן בְּזָאָל דִּיךְ גַּעַבָּן צַו וְוַיְסְטִינִישׁ,
אוֹן זַיְעָנָט וְצַעְרָד צַו שְׁמוֹצָעָרָונָג,
אַין מַיְיָן פָּאָלָקָם חַרְפָּה וְוַעַט אִיר טְרָאָגָן. ١٧
אוֹי וְוַיְיָ צַו מִיר, וְוַאֲסָם אִיךְ בִּין וְיָ אַיְנָה
זְאַטְלוֹנָגָן פָּוָן זְוָטָר, וְיָ אַפְּקָלְיוֹבְ-וְוַיְיָן
טְרִיבָּן !
נַיְשָׁט קִיְּן הַעֲנָלָן צַו עַסְטָן ! אַפְּרִידְ-צִיְּטִיקָע
פִּינְגָן נַלּוּסָט מַיְיָן הָאָרָץ.
פָּאָרְלְזָיָרָן דָּעָר פְּרוּמָעָר פָּוָן דָּרְ-עָרָד, ٢
אַרְעַכְטָ-פָּאָרְטִיקָעָר צְוִוִּישָׁן לִיְיָט נַיְשָׁטָא.
וְיָ אַלְעָזָרָקָעָר נַאָה בְּלוֹטָן, אַיְנָעָר
דָּעַם אַנְדָּרָעָן בָּאָפָן אַין נַעַן.
אַפְּ בִּיְיָ (וְעַנִּין) דִּי הַעֲנָטָן, צַו טָוָן (עַסְטָן) ٣
גוֹטָן. דָּעָר הָאָרָר פָּאָרְלְאָנְגָט,
דָּעָר שְׁוֹפְטָ (טוֹטוֹן) פָּאָר נִיצָּאָלָעָ, אַונְ דָּעָר
נְרוּיְסָעָר רַעַט דָּעַם נַלּוּסָט פָּוָן וְיָן הָאָרָצָן,
אַין זַיְיָ פָּאָרְפָּלְעַכְטָן עַס.
זַיְעָר בְּעַטְמָעָר – וְיָ דָאָרָן. אַרְעַכְטָעָר – ٤
וְעַרְגָּעָרָן) פָּוָן דָּאָרְנְ-צִוּיּוֹת.
אַיְן טָאָגָן פָּוָן דִּינְעָזָן אַוְיסְקָוָעָר – דִּיןָן
אַיְן מַצְוָה בִּיְזָן צַו דָּעַם טִיְּהָ, אַונְ (צָוָם)

שְׁתִּי אֹוֶת, קָרִיג אַפְּ דֵּי בָּעֲרָג אָוָן לְאוֹן
הָעָרָן דֵּי הַיְּיךְ דֵּיְן קוֹל!

בְּהָעָרָט צֹו, אַיר בָּעֲרָג, דֵּי קָרִיג פָּוָן גָּאָט. 2
אָוָן שְׁטָאַרְקָע נְרוֹנְטְּ-פָּעָסְטָ פָּוָן דָּעָרְ צָרָ.
וּוֹאָרָן אַ קָּרִיג הָאָט גָּאָט מִיטְ זִין פָּאַלְקָ.
אָוָן מִיטְ יִשְׂרָאֵל אַיְזָע וַיְדָמְתָּוּכְתָּ.
גַּםְיַן פָּאַלְקָ, וּוֹאָסְ האָב אַיְזָע דֵּיְן גִּיטְוָן, 3
אָוָן וּוֹאָסְ האָב אַיְזָע דֵּיְן פָּאַרְמִיטָ, עַנְפָּעָר
אַנְטְּקִינְגָּן מִיר!

דַּוְיִילְ בְּ-הָאָב דֵּיְן אַוִּיסְגִּינְזִוְגָּן פָּוָים לְאָדָּר, 4
מְצָרִים, אָוָן פָּוָנִים הָיוּ פָּוָן קָנְעָכָט דֵּיְן
אַוִּיסְגִּילְיִוְטָ, 5
אָוָן נִישְׁקָט פָּוָן פָּאָרְ דֵּרְ, מְשָׁהָוּ, אַהֲרָנוּ
אָוָן מְרִימִין?

הָמִין פָּאַלְקָ, גִּידְעָנְקוּשָׁע, וּוֹאָסְ סִירָאָט 5
גִּירָאָטוֹן בְּלָק דָּעָרְ מִלְּךְ פָּוָן מוֹאָב,
אָוָן וּוֹאָסְ סִידָהָאָט אִים גַּעַנְפָּעָרְטָ בְּלָעָס
בְּן בְּעוֹר,
פָּוָן שִׁיטִים בְּיוֹ גְּלָגְלָ – בְּגַדְיָ צֹו וּוֹיסְן דֵּי
צְדָקָותָ פָּוָן גָּאָט!

וּמִיטְ וּוֹאָסְ וְאַל אַיְזָע קָוְמִין פָּאָרְ גָּאָט, אָוָן 6
בּוֹקָן מִיקְ צָוָם גָּאָט פָּוָן דָּעָרְ הַיְּיךְ?
צָוְ זָאָל אַיְזָע אִים בְּרַעְנָגִין עַולְוָתָ, קָעַלְבָּעָר
אַיְזָע יָאָרְ אַלְטָ?

זָכָן וּוֹילְטָ וַיְדָ גָּאָט טְוִוָּונְטָעָר וּוֹידָעָרְ, צָעָן 7
טְוִוָּונְטָעָר טִיכְוָן פָּוָן בְּוַיְמָלְ?

וְאַל אַיְזָע גַּעַבְן מִין בְּכָרְ פָּאָרְ מִין חַטָּא,
מִין בְּוַיְסָם פִּירָוָתָ פָּאָרְ דָּעָם חַטָּא פָּוָן
מִין נְפָשָׁ?

חַעְרָה האָט דְּעַרְצִילְטָ דֵּרְ, כְּעַנְטִישָׁ, וּוֹאָסְ 8
סְדָאָיו גָּוָט, אָוָן וּוֹאָסְ פָּאָרָשָׁט גָּאָט פָּוָן
דֵּרְ?

צָוְ טִין מִשְׁפָּטָ אָוָן לִיבְשָׁאָפָּזָ פָּוָן חַסְרָ.
יְדָ אָוָן צָוְ גַּיְעָן בְּאַהֲלָלָן מִיטְ דֵּיְן גָּאָט.

אַדְמָ קְוָלָ פָּוָן גָּאָט שְׁרִיְטָ צָוְ דָּעָרְ שְׁטָאָט, 9
אָוָן חַכְמָה דָּעָרְ, וּוֹאָסְ וּעָטָ דֵּיְן נָאָמָן.
דְּעַרְהָעָרטָם דָּעָם שְׁטַעְקָן אָוָן דָּעָס
אַנְבְּרִיְטָעָר וַיְינִים!

בְּאַזְנָאָךְ דָּא אַין רְשָׁעָם שְׁטוּב אַזְרָוָה, 10
פָּוָן דְּשָׁעָותָ, אָוָן מְאַגְּרָעָ אִיפָּה, גִּיצְעָרָנְטָעָ?

גַּצְיָ וּוֹעַל אַיְזָע זִין דֵּיְן מִיטְ וְאַגְּ-שָׁאָלָן, 11
פָּוָן רְשָׁעָותָ, אָוָן מִיטְ אַבְּיִיטָ אַעֲנָאָרָ –
שְׁטִינְגָּעָר?!

דַּוְאָסְ אַיְרָע עַשְׁרִים וּוֹנִין פָּוָל מִיטְ פָּאָרְ- 12
נוֹאָלְדוֹנָגָ, אָוָן אַיְרָע וַיְצָעָרְ רָעָן שָׁקָרְ,

פָּאַסְטָעָרְ, אָוָן אַכְטָהָאָרְן פָּוָן מְעַנְטָשָׁן.

הָאָוָן זַיְיָ וּוֹעַלְן בְּרַעְכָּן אַשְׁוּרָם לְאַנְדָּרְ מִיטְ 6
דָּעָרְ שְׁוֹעָרְהָ, אָוָן דָּאָסְ לְאַנְדָּרְ פָּוָן נְמָרוֹד
אַיְזָע זַיְנְגָּעָ טִירָן,

אָוָן שָׁרְ וּוֹעַט מְצִילְ זַיְיָ פָּוָן אַשְׁוּרָ, אֹוְ שָׁרְ
וּוֹעַט קָוְמִין אַיְזָע אַונְדוֹעָרְ לְאַנְדָּרְ, אָוָן אֹזְ
יָאָרְ שָׁרְ וּוֹעַט טְרַעְטָן אַיְזָע אַונְדוֹעָרְ גְּבוֹלָ.

יָאָרְ אַיְזָע סְדוּעָט זַיְיָ דָּעָרְ אַיְבְּרָבְּלִיבְּ פָּוָן 6
יַעֲקָבָ, אַיְזָע דָּעָרְ מִיטְ פָּוָן אַוְמָותָ אַסְךְ,

אָוָסְ מַעְ פָּאַרְהָאָפָּט נִישְׁטָ אַפְּ קִיְיָן מִאן,
אָוָן מַעְ הָאָרָט נִישְׁטָ אַפְּ קִיְיָן זַיְיָ פָּוָן
מְעַנְטָשָׁן.

בְּאָוָן סְדוּעָט זַיְיָ דָּאָסְ רְעַשְׁטָ פָּוָן יַעֲקָבָ 7
אַיְזָע דִּיְ פְּעַלְקָעָרְ, אַיְזָע דָּעָרְ מִיטְ פָּוָן אַוְמָותָ
אַסְךְ, וּוֹיְ אַלְיִיבְ צְוַיְשָׁן חַיְוָתָ פָּוָן וּוֹאָלְדָ, וּוֹיְ
אַיְונְגָעָרְ לְיִיבְ אַיְזָע סְטָאָדִים שָׁאָף,
וּוֹאָסְ אַיְבָ עָרְ פָּאָרָט אִיבָעָרְ, צְוַרְעָטָ
אָוָן פָּאַרְצָוקָטָ, אָוָן קִיְיָנְגָרְ אַיְזָע נִישְׁטָ
מְצִילָ.

גַּהְיָ זַיְיָ וּוֹעַט זַיְיָ דֵּיְן הָאָט אַפְּ דִּיְנָעָ 8
שְׁוֹנָאִים, אָוָן אַלְ דִּיְנָעָ פִּינְטָ וּוֹעַרְ פָּאָרְ.

יַבְּ אָוָן סְדוּעָט זַיְיָ אַיְנִים דָּאַוְיקָן טָאָגָ, אַיְזָע 9
נָאָטָס וְאָגָ,
פָּאַרְשָׁנִיְידָ אַיְזָע דִּיְנָעָ פְּעַרְדָ פָּוָן צְוַיְשָׁן
דֵּרְ, אָוָן מַאְזָדָ פָּאַרְלִירָן דִּיְנָעָ רִיְטְ-וּוֹעָגָן,
כְּאָוָן אַיְזָע פָּאַרְשָׁנִיְידָ דִי שְׁטַעַטָ פָּוָן דֵּיְן לְאָנְדָ, 10
אָוָן צְוַפְּרִיךְ אַלְ דִּיְנָעָ פָּעַסְטוֹנָגָן.

יַבְּ אָוָן אַיְזָע פָּאַרְשָׁנִיְידָ דָּעָם בִּישְׁוֹפְ פָּוָן דִּיְנָעָ
הָאָטָ, אָוָן בִּישְׁוֹפְ-מָאָכָעָרְ וּוֹעַסְטוֹ נִישְׁטָ
הָאָבָן.

דְּאָוָן אַיְזָע פָּאַרְשָׁנִיְידָ דִּיְנָעָ בִּיְלָדָעָ, אָוָן 12
דִּיְנָעָ בְּאַשְׁתָּאָנְדָן פָּוָן צְוַיְשָׁן דֵּרְ,
אָוָן דָּוְ וּוֹעַסְטָ דֵּיְקָ שְׁוִין נִישְׁטָ בּוֹקָן צָוָם
מָאָכָעָבָן פָּוָן דִּיְנָעָ העָטָ.

הָאָוָן כְּדִירִים אַוְים דִּיְנָעָ לִינְדְּ-בִּיְמָעָרָ 13
פָּוָן דִּיְזָעָ מִיטְ, אָוָן פָּאַרְטִילִיקָ דִּיְנָעָ
שְׁוֹנָאִים.

וְאָוָן כְּדוּעָלָ טָוָן מִיטְ צָאָרָן אָוָן מִיטְ גְּרִיסָ- 14
צָאָרָן, נְגַבָּה אַיְזָע דִּיְ פְּעַלְקָעָרְ, וּוֹאָסְ הָאָבָן
נִישְׁטָ צְוַנְהָעָרטָ.

וְאָוָן דָּאָסְ וּוֹעַט זַיְיָ שָׁלוֹם, 15
אַשְׁטָוֹרָ אַזְנָה וּוֹעַט קָוְמִין אַיְזָע אַונְדוֹעָרְ לְאַנְדָּרְ,
אַקְ טְרַעְטָן אַיְזָע אַונְדוֹעָרְ פָּאַלְיִצְן,
חַעַלְן מִיד אַיְפְּשָׁטְמָעָלָן אַפְּ אִים זַיְבָ

לְזִי וְאָסְ גְּיוּנִינְטָן,
אַזְיִילְ הַיְּינְטָ וּוֹעַסְטוֹ אַרְוִיסְגִּינְזִין פָּטָן שְׁמָאָטָ.

אָזְזִין בְּיוֹ בְּבָלְ, דָּאַרְטָן וּוֹעַרְסָטוֹ
אָזְזִין קָוְמִין בְּיוֹ בְּבָלְ, צָוָל,

דָּאַרְטָן וּוֹעַט דֵּיְקָ אַיְסְלִילִין גָּאָט, פָּטָן דִּיְנָעָ
שְׁוֹנָאִים הָאָנְטָ.

שְׁאַצְטָן וּזְעַנְן אַיְנְגְּנוֹזְאַטְלָט אַפְּ דֵּיְרָ פְּעַלְקָעָרָ 16
אַסְ – 17

זָוָאָס זָאָנָן: וּוֹעַרְטָ נִישְׁוֹלְדִיקָט ! אָוָן זָאָלָן
זָעָן אַיְזָע צִיּוֹן אַונְדוֹשָׁרָעָ אַיְינָן ?

הָאָקְ צִיּוֹן זָעָן וּוֹנִיסְן נִישְׁטָ דִי מְחַשְּבָותָ פָּוָן 17
גָּאָטָן, נִזְחָמָה, זָעָן צִיּוֹן זָעָן וּוֹנִיסְן גָּאָטָן,

אָוָן פָּאַרְשְׁטִיעָן נִישְׁטָ זַיְיָ עִיצָה, אֹוְ שָׁרָ
הָאָטָן זַיְיָ נִזְאָטָלָט וּוֹיְ אַגְּבָ אַיְזָע שִׁיעָרָ,

אַ-שְׁטִיְיָ אַיְזָע אַחֲן דְּרַעְשָׁ, צִוְנָם טָאָכְטָרָ, 18
וּוֹיְלָ דֵּיְן הָאָחָן טְוַיְ אַיְזָע אַיְזָע,
אָזְנָעָ קְלָאָצָן טְוַיְ אַיְזָע קִיפָעָרָ, אָוָן דָוְ
וּוֹעַט צְוַמְאָלָן פְּעַלְקָעָרָ אַסְ –

אָזְנָעָ וּוֹעַט מְחַרְיִים זַיְיָ צֹו גָּאָט וּוֹיְעָרָ
גְּוִילָה, אָוָן זַיְעָרָ גּוֹטָם צָוָם הָאָרָ פָּוָן דְּשָׁר
גָּאָנְצָעָרָ וּוֹעַלְטָ.

שְׁאַצְטָן נָעָם דֵּיְקָ צְוַנְיִיףָ, חִילְ-טָאָכְטָרָ, 19
עָרָ בְּאַלְעָגְנָעָרָט אַפְּ אַונְדוֹרָזָ,
מִיטָ דָעָרָט רָוְתָ שְׁלָאָגָן זַיְיָ אַפְּן קְנוֹ-בָאָקָ,

אַשְׁוֹפְטָ פָּוָן יִשְׂרָאֵלָ, 20
אָזְנָעָ דֵּיְבָיְתָהָ, קְלִיְיָן צֹו זַיְיָ 1

אָזְנָעָ דֵּיְבָיְתָהָ, אָפְרָתָה, קְלִיְיָן צֹו זַיְיָ 1
אָזְנָעָ דֵּיְ טְיוֹנְטָרָ פָּוָן יְהִוָּדָה,
פָּוָן דֵּרְ וּוֹעַט מִירְ אַרְוִיסְגִּינְזִין, צֹו זַיְיָ
אַפְּ מַוְשָׁלָ אַיְזָע יִשְׂרָאֵלָ,

אָזְנָעָ וּוֹיְנָעָ אַוִּיסְגָּעָגָן פָּוָן לְאָגָן, בְּנוּסָם אַיְזָע
בִּיקְיִיטָם טָעָגָן.

בְּדָעַרְפָאָרָ נִיטָ עָרָ וַיְיָ, בְּיוֹ וּוֹעַן דֵּיְ 2
גְּיוּוֹנְעָרָן גְּיוּוֹנְטָן,

אָזְנָעָ וּוֹיְנָעָ בְּרִידָעָרָם רְעַשְׁטָ וּוֹעַלְן זַיְיָ
אַוְמְקָעָרָן מִיטְ יִשְׂרָאָלָם זַיְיָ.

בְּזַיְן עָרָ וּוֹעַט שְׁטִיְיָן אַפְּ אַזְיִין, 3
שְׁטָאַרְקִינ

וועגן פשיות או מאכליות אסודות

הרב שמואל דוד לאוטקי

אונדזער בלוט-דערפיזיט

ג'וֹם מְהוֹת פּוֹן פְּשָׁרוֹת

פון דער שאפונג. אבער איזנס אוין קאנסטאנטינרכט
דער דאוייקער סוד-פֿוֹלֶג ז'יזָב אוין אַפְּהַנְגִּיךְ פָּן
דער אַרגָּאנִישָׁעָר קְחָאַלִיטָעָט פָּן דער גָּטוּרְפְּנְדֵּר
מְאַטְּרְיעַ. רַיְנָעָר, פְּרִיְצָר אָוּן אַומְסָהַגְּנִיקָּר
גִּיסְטָן וְעַט זַיְקִינְמָאָל נִישְׁט צְוּנוּסְפָּאָרָן בְּמִשְׁקִין
בַּהֲמָהָשָׂן אַרְגָּאַנִּים, נָאָר דְּזָחָקָה מִיט דָעַם צְעַנְטְּשָׁלְפָּקָן
אָן דער אלְמַעְכִּיקָּר שְׁפָעָר פָּן אָט דָעַם חַזָּאָגְ-
דָּעַרְטָוָן זַיְהָג הָאָט גִּיחָאָלָט, אָו סְפָּעִיצִיפִּשְׁ-יִדְּיִשְׁעָר
גִּיסְטָן וְאָל זַיְקִינְסְּפָּאָרָן נָאָר מִיט אָוּא אַרְגָּאַנִּים,
וְאָס אָיִן אַוְיסְנִיוֹאָקָסָן פָּן סְפָּעִיצִיעַ. בָּאַשְׁטִימָטָע אָ-
שְׁטָאָגָד-טְיִילָן, אָו דִי סִינְטְּפָּעָז פָּן דער יִדְּיִשְׁעָר
נְשָׂמָה וְאָל בָּאָר מְעַנְלָעָךְ זַיְן מִיט אַבְּשָׁרָן גּוֹף, אָגְ-
דָּאָס יִדְּיִשְׁעָר נְפָשָׁת, זַיְקָעָן קָעָנִין פָּאָרְבִּינְדוֹן בָּאָר
מִיט אָוּא בְּלוֹט, חָאָט הָעֶרֶת פְּרָאָרוּצִירָט אָיִן בָּאוֹנוֹ-
דָּעַרְעָז בְּשָׂרוֹת-בָּאַדְּגָנוֹנִין אָוּן פָּן דָּאַנִּיט דִי פְּלָיָ-
מְאַלְיִקָּעָשׂ שְׁטָרָעָנָעָז וְאַרְגָּנוֹנִין פָּן דער פָּוָרָה חַעַנְ-
דָּעַר רִיטְוֹלָעָר בָּאַשְׁפִּיוֹנוֹגָן פָּן יִרְיָשָׁן סָאָקָ-
דָּאָס בָּאַנוֹזָן נִישְׁט פְּשָׁרָע מְאַכְּלִים פָּאָרְשָׁטָאָפָּז דָעַט
רַיְ-יִרְיָשָׁן גִּיפְּלָ-קְחָאָל. פָּאָרְטָעָמָס דִי יִדְּיִשְׁזָ-
נְשָׂמָה אָוּן אַיבְּרָהָאָקָט דִי פְּעָרִים, וְאָס פָּאָרְבִּינְדוֹן וְ
מִיט אַיְדָא בָּקוֹר. דִי סְמִיכָת-הָפְרָשָׁוֹת פָּן דִי בָּ-
שְׁפִּיְזָוָנָג-דִּינִים מִיט דִי גִּיבְּוֹרָט-דִּינִים (שְׁמַנִּי, תּוֹרִיעַ)
חָעֶרֶת פָּן דִי חֹדֶל פָּאָרְשָׁאָנִין אָיִן דָעַט זַיְן. אָו דִי
רִיטְוֹלָעָז בָּאַשְׁפִּיוֹנוֹגָן בָּאַיְינְפְּלוֹסָט דִי גִּיסְטִיקָעָז-
בּוֹרֶסֶט פָּן דָעַט יִדְ: הַתְּנוּקָה עַר שְׁלָא יָצָא מִמְּפַעַי
אָמוֹן הַקְּבִיה מְצֻוָּה עַלְיוֹ וְאָמָר לֹא מִתְּהַלֵּל וְמוֹתָ
אָתָא תְּאָכֵל, זֶה לְכָם הַטְּמָאָה וְכַשְּׁהָוָה מִקְּבָל עַלְיוֹ אֲתָּה
שְׁרָאָל-סָאָל קְדוּשָׁה דִּיקָעָר פְּסִיכִישָׁר אַיְנְשָׁטְפָּלָגָן.
וְאָוְנְדָעָרְגָּאָר אָיִן דער קָאַמְפְּלָאָסָט, וְאָס סְ-שְׁטָאָלָט
פָּאָר מִיט זַיְקָעָן דָעַט מְעַנְטְּשָׁלָעָכְעַז וְעַזְן. וְאָוְנְדָעָר אִי-
בָּעָרָחָוְנְדָעָר אָיִן דִי סִינְטְּפָּעָז פָּן גִּיסְטָן מִיט מָ-
טָעָרִיעַ, וְאָס בְּילְדִּיט דָעַט בָּאָגְרִיףָן מְעַנְטָשָׁה. דָעַר בָּאָ-
שְׁרָאָנְקָטָעָר מְעַנְטְּשָׁלָעָכְעַז פָּאָרְשָׁטָאָנָד קִין אָוְיָה קִין
סָאָל נִישְׁט בָּאַגְּרִיטָן, חַי אָוְיָה סָאָל אַיְזָנָעָךְ אָזָא
יִרְיָשָׁן בְּלוֹט. אָיִן אָוְיָה פָּאָרְטָלָאָכָּטן מִיט דער טָעַז-
פָּוֹן סְפָּעִיצִיפִּשְׁ-יִדְּיִשְׁעָר נְשָׂמָה-פּוֹנְקִיזִיעַס. אָו קְוִים
זַיְקָעָן פָּן דָעַט דָאָזָן פְּרִינְגִּיזָן פָּן אִיר אַוְיסְטִילָן,
שְׁאָרְגְּלִיְגָט פָּן אִיר כְּמֶש גָּאָרְנִישָׁט. אָיִן דָאָק דִי

יצחק לעזין

**וְיַדְעָה פּוֹלִישָׁר מֶלֶךְ סְטוּפָאָן
בְּאַטָּאָרִי הָאָטְגִּיָּרָגְטָ, אָז אָיְדָ
זָאַל הָאָבָן בְּשָׂרְ פְּלִישָׁ**

**ו' דער פולישער מלך סטעהן
פאטאי האט גיזארגט, אוד א יד
אל האבן פשר פלייש**

ז'יינטן ענדערן זיך. אין יאר 1938 גין דער אפעריט צו עסן די מזיאת
האט דער סיימ פון דער פוי- דער קינספֿיקער היסטָרִיקָעָר ווֹס ווֹשׁ
ישער רעפּובּלִיק פָּאַרְבְּרֶגְּנֶט טען און זיך אנטשִׁיסְׁן אוּרִיךְ דֵּי דָּאוּקָעָס ווֹיכְטִי.
שְׂכָט בְּיִם באַטְרָאַכְּטָן פָּוֹן לְעַבְּנָס-
יכְּטִיקָן פְּרָאָפְּלָעָם: ווי אָזְוִי בָּאוּאָרְנָט אָוּרִיךְ זַיְעַדְרָעָן: צִי
אוּרִיךְ ווֹס זיך פְּרִיעָר צו ווֹאנְדְּרָעָן: אָוּרִיךְ זַיְעַדְרָעָן
וון יְדִישָׁן נְלוּבָן זָאָלָן נִישְׁתָּהָבָן אָוּרִיךְ זַיְעַדְרָעָן
זַיְעַדְרָעָן כְּשָׁר גִּשְׁתָּהָן פְּלִיְישָׁן אָוּרִיךְ זַיְעַדְרָעָן
עַד אָדָעָפּוֹטָאָט אַפְּלָמָוח הָאָט מְמַצְּיא
ווען, אָוּרִיךְ זַוְּ רָאַט ווֹין די מְלֻכָּה
אָוּרִיךְ פְּרִיעָר אַטְלָעָן אַנְעָוָנָשָׁ פָּוֹן כְּרָ-
פְּרִילְוִוִּיְהָן אָוּרִיךְ אַטְלָעָן שׁוֹחָח. אָצְוּוֹי.
גְּרָאָד 350 יְאָרָן צְרוּקִיךְ, ווען דער בעָל-
דָּה אַיְן פְּיָילְוִן אָיוּ נִיוּוֹעָן סְטוּפָאָן באָ.
טָאָרִיךְ אָוּרִיךְ אַפְּטָרִיאָט, אָוּרִיךְ אַפְּרָ-
דִּינְסְּטְּפּוֹלְדָּרָן מְעַנְּשָׁשָׁ, ווי די אלָעָ פָּוֹן
אלָיִין, פָּאָרְשְׁטִיטִים זיך, אָוּ בִּי אַזְעַלְכָעָ-
וֹאַמְשְׁטַפְּגָדָן זַפְּגָדָן די נִישְׁעָפָטָן אַחֲזָק
שְׁחָתָן פְּלִיְישָׁן. אָוּ עַס ווֹעַט שׁוֹין פָּאָרָ-
פָּאָרְגְּלִיכְטָן, ס-אָיוּ פְּרָאִי. ס-לְוִינְגְּסָטָן זיך
בְּרִיטָפָר מְבָחוֹן אָיוּ נִיוּהָרָן אָיוּ פְּרָ-
זַיְעַדְרָעָן פְּרִיעָר צוֹמָעָן קְיִינְגְּלָעָכָן הוֹרִיךְ גָּאָט אַיְן
וְיִזְבְּיָאָקָעָר יְאָרָן פָּוֹן 16 יְאָרָן הָנוּ
דָּעָרָס גִּילְעָבָט אַיְדָה, חַעַלְכָעָר הָאָט זִיךְ
גִּירְוּסָן שְׁלָמָה קָאָלָה אָהָרָאָה. נִישְׁטָאָמָט הָאָט
עַר פָּוֹן דָּעָר שְׁפָאָנִישָׁעָר מְשָׁפָחָה קָאָלִי.
פָּאָרִיךְ אָוּן גִּיחָעָן אָיוּ ערָן אָנוּ אַוְיְסְגִּיצְיָה
סְׂחוּרִים.

חוּיָּא קָאנְקָוְרִידָן מִיס אַשְׁטִיכְזָר-פְּרִיעָן
אָוּן נִישְׁטָס פָּאָרְקָלָאַנְדָּרָן סְוּחָר אִין גִּישְׁט
גִּיחָעָן חַיְּס-פָּאָרְשְׁטִיט זִיךְ, לְיִכְּטָן אִין
גִּיחָעָן חַיְּס-פָּאָרְשְׁטִיט זִיךְ, לְיִכְּטָן אִין
דִּי יְדָן הָאָבָן נִישְׁט-גַּעַרְן בִּזְעָעָן חַיְּס-
אַיְינְעָרָ שְׁטָעָלָט זִיךְ אַיְבָּעָרָן בְּלָל אִין
גִּינְסָט פָּוֹן בָּאוּבְּדָעָרָעָ פְּרִיוּלְעָנִיעָם.
דָּעָר גּוֹט-אַרְגָּנָן-וִוְוָטָזָר אָוּן קָאנְסָאָלִי-
דָּרְטָעָר יְדִישָׁעָר צִיבְּרָ אִין פְּיָילְוִן
סְׂלָעָט רְעָגְרִין אָוּרִיךְ אָוּזְמָן פְּרִיחִים-
לְעָגָעָט מִיט — אַפְּוּנְדָּעָרָן זִיךְ, גִּיהְעָרָת
בָּאַשִּׁיט גִּיוֹאָרָן מִיט אַרְיִי פְּרִיוֹזְלְעָגָן.
צְמִיצָעָר צָום יְרִישָׁן בְּלָל — טָא זָאָלָ ער
פָּוֹן דָּעָר קָאנְגְּלָעָכָר קָעָשָׁעָגָע: ער אִין
וְאָנְקָעָר, וְהָאָס פָּאָרְטִיפָּט זִיךְ אַמְּאָלָי
אִין דָּעָר אַלְטָעָר קָרָאָנִיךְ פָּוֹן אַמְּאָלִיךְ
בְּפִילְוִוִּיְהָן אָוּרִיךְ אַוְיִיךְ אַבְּלָעָטָל פָּוֹן
גְּרָאָד 350 יְאָרָן צְרוּקִיךְ, ווען דער בעָל-
צָאָל. ער דָּאָרָף זִיךְ נִישְׁטָס צָאָל
קִיְּיָן שָׁוָם שְׁטִיעָרָן. ער אִין פְּרִיעָר פָּוֹן
צָאָל. ער דָּאָרָף זִיךְ נִישְׁטָס שְׁטָעָטָן פָּאָר
קִיְּיָן שָׁוָם גִּירְכָּט, אָוּסְעָר דָּעָט מְלָקָ-
דִּי אָוּרִיךְ אַוְיִיךְ אַפְּטָרִיאָט, אָוּרִיךְ אַפְּרָ-
דִּינְסְּטְּפּוֹלְדָּרָן מְעַנְּשָׁשָׁ, ווי די אלָעָ פָּוֹן
אלָיִין, פָּאָרְשְׁטִיטִים זִיךְ, אָוּ בִּי אַזְעַלְכָעָ-
וֹאַמְשְׁטַפְּגָדָן זַפְּגָדָן די נִישְׁעָפָטָן אַחֲזָק
יאָר 1938, אָוּן זַגְּנָס: זַיְתָס מְוֹחָל אָוּ
שְׁחָתָן פְּלִיְישָׁן. אָוּ עַס ווֹעַט שׁוֹין פָּאָרָ-

...**ו. באהאלטינע קיטן**

עס קאסטען 1 קראן! און ער באמערכט יידישע פאלק אין א סעסטער גראניט-
צו, אzo פאר דעם קראן קען מין אויך מויער פארוואנדלאט, וואו די גראטען
שווין באזוכן דעם מוזעאום. וואס גייפנט שונאים האבן זיעער קעפ צושמאעטערט.
זיך אויפן בית החיט. גאנט אינער צומ צוויתן ליגן זיך
די פילס זיך נישט גוט. עפיס גיט עס אונדוערע ברידער. קבר ביי קבר,
עדיר א שטוף אויף צוריק, עס איז שוער מצחה. איזו גאנט ווי זיך
זום פארשטיין.

אגן-אלט יידיש בית-ההיט. וואו עס רוען גידיכט ווי זיך גייפונין אין
די ביגער פון די צדיקים און ביי ווע-
ביננס קברים עס ווילט זיך לאו און איזו איסט...
אלטער, איסטן דעם צער, מהפלז זיין,
דארכן מין דערזו אן-איינטראיט-קארטצע!
גייפנט זיך לא מוזעאום!

אבער דו נאָרט גיטש פֿאנְג טראכטן,
זוויל באלט מערט גישלאסן און מע וועט
גיטש קענין זיין אויפן קבר פון מהרייל.
אָרְן קראן בעאָקט מין אָן-איינטראיט-
דילעט, אָראֹעַ קויטעלעט, וואו עס גי-
פינט זיך אָפֿנְדְּרוּקְט אָן 4 שפראָקְן:
- אָינְטְּרָאִיט-קָארְטְּעַ אָנוּ יִדְישָׁן מִן-

עס גיטש שול און דאס אלט עביה-
וירקן שוין נישט אויך דיר די חפצים פון
מוועאות.

מע גיט צוריק אָרוּס אין שטאט, אָין
דעך רויישקער, לייטיקער שטאט. אָבער
דיינע אוינן שטאט דעם פֿיל-פֶּאָרְבְּלִיבִּינְג
עלעקרדי-לייכט. עס רענט אויך דער
טומלדיקער הו-האָ.

עס ווילט זיך גיינ צוריק צוריק זיך
יענים שטילן בעטא-ווינקל, פון וחאנט
עס האט אָמָּאל אָיזו אָרוּסְנְּלִוְּיכְּטְּן דער
ווענדער ייושער אומאָטהָנְּגִיקִיט. אלט ע-
מנורות. זילבערנע טאָצְּן, די אלְּיִ-הְנִבְּיאָ
שטול בעט אָבריט, ווי אויך דאס
פארשטעקט אָין אָונְ-אלטער קאמער פון
ווענעלעט, אָין וועלכְּן דער רְך-הַנוֹּלְד אָין
פְּרָאָגְּנָרְגְּרָאָתְּהָיו אָון אויך די גָּאָזְדִּינְעָ
קיטן. וואס זענין אָין גאנצע דורות
מייה.

מע וויזט דיר פְּלִידְעָרְ פֿון אָמָּאל. זוֹי שֵׁין גַּוּוֹרְן גַּוְעָפְּט, לִיגְן גָּאָ-
עקסאנטן. וואס זענין שֵׁין אָלְטָהָנוּ-
הַאֲלָטָן אָוִיסְטָן אָלְטָן הִיסְטָאָרִישָׁן בֵּית-
דערטער יָאָרְן. אָבער נאָכוּן גַּזְוּכוּן די

א. ב. **לְרָתָם אָרְאָדְרָהָלְלָה**

א. ב. לרפמארטניש

נישט וווײיט פײַס אײַנגאנג זעט מײַן די
מזכבה פון באָרייטן גאון רבִי אַפְרִיט
שלמה לונשיך. מחדבר פון "עַזְלֵיָה
אַפְרִיט". מע זעט אויך דאס קבר פון
פראנגרער רבִי דוד אַפְנַהַיִם זֶלֶל,
וועלכער אַיּוֹן אויך גַּיּוּן דער רַיְיכְּטַעַר
יד פון בעמִין. עס רות אויך דָאָ דער
בָּאָרִימְטָעָר יְדִישְׁפָּר הִיסְטָאָרִיקָעָר רבִי
ישראל גאנָן, וועלכער האָט פָּאָרְנָאָסְטָן טְרָעָן פָּאָרְנָאָסְטָן פון דִּי
לְעַבְדִּיקָע אַוְן פָּאָר דָּעָר עַלְיָה פָּחָן דָּעָר הַיְלִיקָעָר נְשָׁמָה, פָּאָר זְעַמִּינָס וְדָאָוֵיל
דאָס לְיכְט אָרוֹן בִּמְאַכְּט נְיוֹדוֹאָרָן.

אזריך זאנט דר עריך

א פַּאֲדָלָאנָע מִוּת יַאֲלֹוִי בְּרַעְטָעָר, אַפְּנֵיהַרְבֶּלֶט, אַוְיסְנֵילְחִיבֶּט אָחַ צְנוּנִיפָּאַסְט
שוֹ אַרְיִינְאַנְדָּרָר: אַ נִּיעַ וּוּוִיסְטַע פַּאֲדָלָאנָע וּוְיַי אַ מַּאֲרַמְּאָר.
שְׁפְּרִיוֹזֶט דַּעַר מַעֲנְטָשׁ אַוּוֹפֶט דַּעַר פַּאֲדָלָאנָע טַאֲכַ-אַיִינַן טַאֲכַ-אוֹוִיס, יַאֲרַ-אַיִינַן יַאֲרַ-
אוֹוִיס, אָוּן פּוֹן דַּעַר פַּאֲדָלָאנָע קְרִיכְנָן אַרוֹוִיס סְעַנְקִיס אָוּן טְשֻׂוּקִיס וּדְדִי
אַרוֹוִיס-בִּישְׁטַאַרְצְנִידִיקָע בְּיַוְנְכָר פּוֹן אַנְ-אַוְיסְנֵיהַוּנוּגָרָט פְּנִימָה.

נִיכְסַט זַיְךְ וּוֹאָסְעַר אַוּוֹפֶט דַּעַר פַּאֲדָלָאנָע טַאֲכַ-אַיִינַן טַאֲכַ-אוֹוִיס, יַאֲרַ-אַיִינַן יַאֲרַ-אוֹוִיס
אוּן דַּי פַּאֲדָלָאנָע בָּאָקוּמוֹט נִיפְעַט שְׁוֹוָאַרְצַע שְׁפָאַרְוִיס וּוְיַי דַּי קְנִיטְשָׁן אַיִן אַכְ-
אַלְטַ פְּנִימָה. רִיוְבְּטַ זַיְךְ דַּי פַּאֲדָלָאנָע אָוּן פְּוִילְטַ, בְּרִיז זַי בָּאָקוּמוֹט אַלְאַךְ פַּעַז
וּוֹאַנְיַן סִ-קְוַקְטַ אַרוֹוִיס אַ טְוָנְקָעַלְעָר שְׁטוּמָעַר רַוֵּף פּוֹן דַּעַר ערִיך; בַּאֲלַד קְוַמְסָטַה
זוֹ מִיר מְצַנְטַפְעַן!

אַנְגִּיזְמַלְטָעַר צָעַר פּוֹן דִּי פְּאַר שְׁעהָן
זַיְךְ אַנְהָעָרָן דִּי טְרוּרִיקָע יַיְזָן-גִּישִּׁיכְטָע,
לְאַדְגָּנָט זַיְךְ אֹוִיס, וּוּעָר עַט הַאלָט דַעַט
קָאַט אַרְאַפְּנִיבְּזָיגָן אַוְיִפְעַן גְּרוֹוִיסַן מִצְבָּה-
שְׁטִיְין פּוֹן הַיְּלִיקָן מַהְרִילְיָ אָוֹן יַאֲמָרָט
אַרְיִין, וּוּעָר עַט שְׁטִיְיט אַיְבָּעַרְגִּיבְּזָיגָן
אַיְבָּעַרְטַ אָוּן שְׁטָעַקְט אַרְיִין אַ קְיִוְיטָל
אוּן דַּו קְלַעַטְרָסַט פָּאַרְבִּי דִי שְׁוֹרוֹת
אַבְּיִסְלַ, אַיְזַדְוָרְגִּידְרוֹנְגִּין מִיטְ טִיפְעַן
עַרְגָּזַט אָוּן אַיְזַיְנָע אַוְיִגְעַן סִינְקְלִין
זְיַלְבָּעַרְנוּ טְרַפְּרָן...

זַיְךְ אַנְהָעָרָן דִּי טְרוּרִיקָע יַיְזָן
טְרִוִּיסְלַט דִּיְךְ אַיְן גָּאנְצָן...

נִיעַר גּוֹרְט זַיְךְ אַנְמִיט קְרוּשָׁהְדִּיקָן רְגַש
שְׁגַן דַּו גִּיסְט אַוְיִפְעַן הַיְּלִיקָן בֵּית-הַחִים,
אוּעַס רּוֹט דִּינְס אַ בְּרוּדָעָר נַאֲכָר פּוֹן
יַאֲרַ הַוּנְדָעָרט, פְּלַאֲטָעָר אַיְן גָּאנְצָן
זַוְּ קְלַעַטְרָסַט פָּאַרְבִּי דִי שְׁוֹרוֹת
בְּבוֹת פּוֹן מִינְטָשָׁן, וּוּעַלְכַע הַאֲבָן גַּי-
יַיְנִט דַעַט אַלְטַן יַדְיִשְׁן עַבְרָ, וּוּעַלְכַע
בְּן אַגְּנָאַלְדִּיקָט דִי שְׁוּעָרָע גַּעֲטָא-

אכ-עג אאריסט

פָּרָבוֹן...
דו גייסט פִּין קְבָּר צַו קְבָּר אָוֹן דו
חֲזֹופָה גִּישְׁטִיצָט דֵּי יִדִּישָׁ אָוֹמֶה, אָוֹן
לִסְטָדִין מִינְדָּעָרְטוּסְטִיקִיט, דו גַּעֲמָסֶט
סָוּן דֵּי שְׁטוּמָע גִּיזְוָנִיכְיָע בְּלִיקָּן, פִּיעָנֶט
רְפִּיךְ זָוְךְ, וּוֹאָס בִּיְתָמָקְדֵּשׁ אָנָּא צִוְּיָה? הָעָרָת עָר וּוּרְאָס מַעֲנְטָשָׁ קְלָאָפֶט
טְוִיעָר מִעְצָמָא זָאָל אִירָם עַפְנָנִין, זָאנָט עָר צַו זָוְךְ, וּוֹאָס בִּיְתָמָקְדֵּשׁ אָנָּא דַעַר מַעֲנְטָשָׁ?
זָיךְ לִיְּסִיכְטָמָא אָרָאָפֶט דַעַר גְּרוֹיסְעָדָר מְבוֹקָשָׁ:
דַעַר הַיְּלִיקָּר טַהָּרִיךְ זָאל מְגַנִּין זָיִן
הָעָרָת עָר וּרְאֵין הָאָרֶץ קְלָאָפֶט אָוֹן סִישְׁוּמִין קָאָלְטָע שְׂטָעָךְ, זָאנָט עָר צַו
זִידֶיט אָוֹן גִּיהְעָמָטָר דֻּעַם יִדִּישָׁן
אוֹיפָן אָונְדוֹן...
זָאנָט גָּאָה בָּאָמָּנוּן מְגַנִּין מְהֻדָּה

